

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA MANAGEMENTU

Židovské památky ve Zlínském kraji

Jewish Monuments in the Zlín Region

Student: Ivona Novosadová

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Václav Lednický, CSc.

Ostrava 2014

Zadání bakalářské práce

Student: **Ivona Novosadová**
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: 6501R006 Ekonomika cestovního ruchu
Téma: **Židovské památky ve Zlínském kraji**
Jewish Monuments in the Zlín Region

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Metodika zpracování a cíl práce
 3. Teoretická východiska cestovního ruchu
 4. Popis Zlínského kraje
 5. Výsledky výzkumu
 6. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

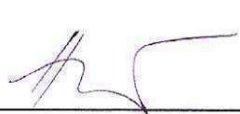
KLENOVSKÝ, Jaroslav. *Židovské památky Zlínského kraje*. Zlín: Krajská knihovna Františka Bartoše, 2010. ISBN 978-80-86886-35-0.
PĚKNÝ, Tomáš. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Sefer, 2001. ISBN 80-85924-33-1.
ZELENKA, Josef a Martina PÁSKOVÁ. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-7201-880-2.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

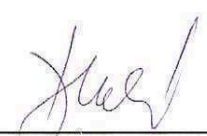
Vedoucí bakalářské práce: **doc. Ing. Václav Lednický, CSc.**

Datum zadání: 22.11.2013

Datum odevzdání: 09.05.2014

Ing. Petra Horváthová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně příloh, vypracovala samostatně. Přílohu č. 2, 3, 4 dané mi k dispozici, jsem samostatně doplnila.

V Uherském Hradišti dne 9. 5. 2014

.....

Ivona Novosadová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce panu doc. Ing. Václavu Lednickému, CSc. za jeho čas, ochotu, cenné rady a připomínky, které mi při zpracování mé bakalářské práce velmi pomohly. A dále bych chtěla poděkovat mé rodině a přátelům, kteří mě při psaní podporovali a měli pevné nervy.

Ivona Novosadová

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Metodika zpracování a cíl práce.....	6
3	Teoretická východiska cestovního ruchu	7
3.1	Judaismus	7
3.1.1	Mesiáš.....	8
3.2	Tóra.....	9
3.3	Běh života	9
3.3.1	Obřízka	9
3.3.2	Bar micva	10
3.3.3	Bat micva.....	11
3.3.4	Svatba	11
3.3.5	Smrt a pohřeb	11
3.4	Sionismus.....	12
3.5	Židovské osídlení.....	13
3.5.1	Synagoga	13
3.5.2	Ghetta	16
3.5.3	Hřbitovy	17
3.6	Židé v Čechách a na Moravě	18
4	Popis Zlínského kraje	22
4.1	Židovské památky ve Zlínském kraji	23
4.1.1	Koryčany	24
4.1.2	Uherské Hradiště	26
4.1.3	Uherský Brod	28
4.1.4	Uherský Ostroh	32
4.1.5	Holešov.....	34
5	Výsledky výzkumu.....	40

6	Závěr.....	49
	Seznam použité literatury	50
	Seznam zkratek	52
	Seznam obrázků	53
	Seznam grafů.....	54
	Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce.....	55
	Seznam příloh.....	56

1 Úvod

Tématem mé bakalářské práce je „Židovské památky ve Zlínském kraji“. Toto téma jsem si vybrala proto, že židovství jako takové, mě lákalo už na základní škole, ačkoliv sama jsem křesťanka a v mé rodině nikdy Žid nefiguroval. Téma jsem si vybrala taky proto, že pocházím z Uherského Brodu, kde Židé měli svou historii. O Židech a židovské kultuře se hlavně mluví ve spojení s holocaustem a Izraelem. Kdežto o židovském náboženství, jejich historii u nás, se už tolik nemluví. V rámci jednotlivých regionů se o Židech nemluví už vůbec. Je také hodně těžké potkat v těchto obcích ještě nějakého Žida. I to je způsobeno holocaustem. Také tu už není nikdo, kdo by se o tyto památky pečlivě staral. Proto je to na židovských obcích, pod kterými jsou tyto památky zaštitěny. Ty ve Zlínském kraji spravuje Židovská obec Brno (ŽOB). V České republice se nachází 10 Židovských obcí. Kromě zmíněné v Brně, také v Olomouci, Ostravě, Praze, Plzni, Karlových Varech, Teplicích, Ústí nad Labem, Teplicích a v Děčíně.

Pro svou práci jsem se ve Zlínském kraji nejvíc zaměřila na Holešov. Byla to jedna z nejvýznamnějších židovských obcí v tomto kraji. Také se v Holešově dochoval židovský hřbitov a Šachova synagoga, která je unikátní svou architekturou.

Myslím, že by lidé měli vědět o historii, ale i kultuře židovského obyvatelstva u nás. A taky to, že je nenáviděl jenom Hitler.

Socialistický režim měl také zvláštní vztah k Izraeli. Československo pomáhalo budovat izraelskou armádu v Žatci, v Českých Budějovicích byli cvičeni letci, ve vojenském prostoru Libava se připravovala pěší brigáda. Současně byly Izraeli prodány letadla, která zachránila Izrael před porážkou. Vzhledem k tomu, že Izrael nerespektoval plně zájmy sovětského svazu, došlo k omezení vzájemných vazeb a po roce 1966 k přerušení diplomatického styku. Obnova obchodu i diplomatických vazeb nastoupila po roce 1990. Tato historie ukazuje, že si v současné době uvědomujeme význam Židů v dějinách České republiky a také proto jsem tomuto tématu věnovala pozornost.

2 Metodika zpracování a cíl práce

V úvodní kapitole se zaměřím na judaismus jako takový. Popíšu všechny náboženské tradice, zmíním také jejich Boha a všemi uctívanou Tóru. Zmíním se o běhu života, kde se setkáme s obřizkou, vstupem do dospělosti, svatbou a nakonec i se smrtí. Popíšu, kde a jak vznikl sionismus a budu pokračovat s židovským osídlením jako je ghetto, jak se stavily synagogy a jaký význam měl hřbitov. Také v této kapitole zmíním, jak se vyvíjela židovská historie v Čechách a na Moravě.

V další kapitole se zaměřím na Zlínský kraj, kde popíšu židovské památky v Koryčanech, Uherském Hradišti, Uherském Brodě, Uherském Ostrohu a nakonec i v Holešově. V Holešově popíšu historii města a také židovskou historii. Není opomenut ani židovský hřbitov a Šachova synagoga, která je nedílnou součástí židovské historie v Holešově.

Poslední kapitolu uzavřu praktickou částí, kde provedu dotazníkové šetření, který jsem sestavila, a poté mi na otázky odpovídali respondenti jak na internetu, tak i na veřejnosti. Z těchto zodpovězených otázek jsou výstupy ve stylu grafů a poté taky vyhodnotím závěr.

V přílohách je ukázka mého dotazníku. Také tu jsou menší zmínky o Pražském Židovském Městě, které je u nás nejznámější a také o Třebíči, který je jako jediná židovská obec mimo stát Izrael zapsán na světovém seznamu dědictví UNESCO. Dále jsem sestavila grafy návštěvnosti Pražského Židovského muzea, Třebíče a v neposlední řadě také synagogy v Holešově.

Cílem mé bakalářské práce je přiblížit židovskou historii a jednotlivé obce a města ve Zlínském kraji, kde můžeme tyto židovské památky navštívit.

3 Teoretická východiska cestovního ruchu

3.1 Judaismus

V nejširším slova smyslu označuje pojem *judaismus* celou kulturní, sociální, právní a náboženskou tradici lidu Izraele, „židovskou kulturu“. Ve specificky náboženském smyslu je judaismus vyznáním, jehož základem je víra v jednoho Boha, Stvořitele a Vládce všehomíra, který při zjevení na hoře Sinaj dal židovskému lidu Desatero přikázání, Tóru a nejrůznější náboženské předpisy. Jde tedy o náboženství svrchovaně monoteistické a zároveň v podstatě národní; partikularismus zde však není cílem, ale prostředkem, jak pro lidstvo uchovat poznání Boha do doby, než bude všemi lidmi přijato. Potřebu misie judaismus nezná, „nově přichozím“ se však neuzavírá. Jeho dějinným cílem je dosáhnout lepšího stavu světa, který bude nastolen Mesiášem.

Všechny hlavní postuláty judaismu jsou obsaženy v *Tóře* (hebr. Učení, Zákon, návod). V užším smyslu se pod tímto pojmem míní vždy jen *Pět knih Mojžíšových* (*Pentateuch*, hebr. *Chamiša chumlej tora*), v nejširším pak veškeré židovské učení, náboženský zákon (halacha) a talmudická literatura. Někdy je jako Tóra označován také celý kanonizovaný soubor židovských svatých knih (hebrejská Bible), pro něž má však hebrejšтина ještě další pojmenování: *Kitvej ha-kodeš* (Písmo svaté), *Sefer ha-sfarim* (Kniha knih), a především *Tanach*, což je akronym utvořený ze začátečních písmen tří částí kanonizovaného textu hebrejské Bible: Tóry, Proroků (*Neviim*) a Spisů (*Ktuvim*).

Kanonizovaný text Tanachu obsahuje celkem 39 knih, které jsou psány až na výjimky hebrejsky. Jmenované náboženské knihy vznikaly mezi 12. -2. st. př. o. l. Dvacet čtyři z nich, které byly židovskými učenici kanonizovány koncem 1. st. o. l., přijalo pod názvem *Starý zákon* křesťanské náboženství. Později k němu připojilo souhrn nejstarší kanonizované křesťanské literatury z prvního a druhého století o. l., zvaný *Nový zákon*.

Tóra, která přinesla lidstvu převratnou ideu monoteismu a morální kodex, obsahuje věroučný výklad judaismu a zároveň i jakýsi návod, podle něhož člověk, který rozhoduje o svých činech svobodně, může rozlišit dobro a zlo. Tento „návod“- Desatero přikázání- je jedním ze sloupů, na nichž spočívá naše civilizace.

Zatímco podstata Tóry, její věroučné a etické poselství zůstává neměnné, judaismus jako tradice se v průběhu tisíciletí přirozeně vyvíjel: zahrnuje v sobě mnoho historických období a zná řadu různých přístupů k ústřední otázce Boha, člověka, světa i k Tóře samotné. K nejvýznamnějším milníkům judaismu z tohoto pohledu patří kodifikace textu Tóry, k níž

došlo v 1. století o. l., ujasnění toho, čemu judaisté říkají židovský *haškat olam*, tj. světový názor (talmudské období 200-500 o. l.), a souhrn podstaty náboženství, k němuž došel ve svém věroučném systému středověký židovský filosof Moše ben Majmon (Maimonides) ve 12. st. o. l.

Další vývoj judaismu byl ovlivněn postojem středověkých pořadatelů zákoníků halachy a autorů tzv. responsivní literatury ke kararskému kacířství (10. st. o. l.), dále klasickou a luriánskou kabalou, chasidismem, sporem a chasidismus, haskalou aj., po druhé světové válce pak filosofickou reakcí na holocaust a na vytvoření státu Izrael.

Judaismus je obecně chápán nikoli jako náboženství, ale jako „způsob života“, a že se v něm tedy neoddělitelně prolíná prvek náboženský s prvkem etickým. Zdůrazňuje potřebu lásky k lidem, dobročinnost, pokoru, spravedlnost, svatost v myšlenkách i skutecích, potlačení nemravnosti, sobectví a zla v člověku. Každodenní běh života věřícího Žida, pro něhož je celá lidská existence prostoupena vědomím vztahu k Bohu, se řídí pravidly či příkázáními (*micvot*), která jsou předepsána samotným biblickým zákonem.

Jako celek představují *micvot* souhrn náboženských a etických pravidel, z pohledu historického pak jakýsi štít, s jehož pomocí byly židovské komunity v diaspoře schopny čelit fyzickému a ideologickému nepřátelství okolního světa.

3.1.1 Mesiáš

Mesiáš, hebrejsky *mašiah* (pomazaný), pův. osoba (král nebo velekněz) zasvěcená k úkolům stanoveným Bohem. Má to být někdo, kdo pochází z „královského domu“ Davidova. Proroci někdy ztotožňovali Mesiáše se spravedlivým králem Izraele.

Od talmudského období (2. st. př. o. l. až 6. st. o. l.) krystalizovala idea dvou vykupitelů; Mesiáše, syna Josefova, který bude bojovat za Boha a Izrael, a Mesiáše, syn Davidova, který přijde „na konci dní“, nebude božskou či nadpřirozenou bytostí, ale člověkem; v jeho osobě se spojí prorok, král, soudce a velitel, vrátí lidu Izraele izraelskou zemi a zahájí konečné vykoupení. Éra Mesiáše se bude vyznačovat duchovní obrodou lidstva, všeobecným bratrstvím, světovým mírem. (Pěkný, 2001; Vícha, 1996)

3.2 Tóra

Pod pojmem Tóra se v běžné praxi míní také *Sefer Tóra*, ručně psaný svitek obsahující text Pěti knih Mojžíšových. Předepsané části z těchto svitků se čtou v synagoze při bohoslužbách každé pondělí, ve čtvrtek, na šabat, o svátcích a postních dnech. Sefer Tóra obsahuje Boží slovo zjevené Mojžíšovým prostřednictvím lidu Izraele. Je proto nutné s ním zacházet s úctou: tak je např. zakázáno dotknout se pergamentu rukou, k naznačení čteného místa slouží ukazovátko ve tvaru ruky (*jad*), jestliže svitek Tóry upadne, je nařízen půst, zvláštní pravidla určují jeho ochranu před ohněm a jiným nebezpečími.

Pravidla pro zhotovení svitku vyžadují nej přísnější dodržování příkazů halachy (stanovení v jednom menším traktátu Talmudu) a nejvyšší stupeň profesionální odbornosti. Svitek píše *sofer* (písař) podle vzorového textu (*tikun*) brkem a předepsaným druhem inkoustu na speciálně upravený pergamen (*klaf*) z rituálně čisté zvířecí kůže. Použitým písmem je nevokalizovaný „hrnatý“ typ hebrejského písma. Než *sofer* přistoupí k práci, musí se očistit v rituální lázni (*mikve*) a prohlásit, že jeho práce má plně posvátný účel (*li-šma*). Chyby v textu svitku, s výjimkou těch, kde byla nesprávně napsána jména Boží, je povoleno opravit. Ukáže-li se, že svitek opravit nelze, musí se odložit a pohřbít.

Práce písaře může trvat několik měsíců. Po jejím skončení se popsané listy pergamentu sešijí. Sefardé a orientální Židé je zasazují do ozdobného pouzdra (*tik*), Aškenázové je navíjejí na dvě dřevěné tyče zvané *acej chajim*, (dosl. stromy života), které mívají na konci *rimonim* (nástavce, dosl. granátová jablka) nebo *keter* (korunu). Sefer Tóra je zavinuta do pláštíku (*meil*), převázaného „povijanem“ (*mapa*). Na přední straně pláštíku bývá nasazován *tas* (štít), symbolizující náprsní štít velekněze v jeruzalémském Chrámu. *Tas*, *rimonim*, *keter*, *jad*, *mapa* i *meil* bývají vyrobeny ze vzácnějších materiálů (stříbro, samet, hedvábí, slonová kost apod.) a bohatě zdobeny. (Pěkný, 2001, Pavlát, 2005)

3.3 Běh života

3.3.1 Obřízka

První důležitou událostí v životě novorozence mužského pohlaví je obřízka. Smysl tohoto obřadu nelze srovnávat s křesťanským významem křtu. Přísně vzato se stává člověk křesťanem teprve tehdy, když je pokřtěn. U židovské kultury je však každé novorozeně ihned Židem. Tomu se nelze vyhnout. Jestliže člověk přišel na svět jako Žid, zůstane jím provždy.

Obřízka je viditelným znamením svazku mezi Abrahamem a Bohem, jenž byl mezi nimi uzavřen a který platí pro izraelský národ navěky. Hebrejsky se obřízka nazývá *brit mila*, to znamená „svazek obřízky“. Představuje v židovském životě velikou událost, a proto se radostně oslavuje. Zrodil se nový život.

Obřízka se koná osmého dne po narození, i kdyby byl šabat. Výjimka se udělá jen tehdy, kdyby bylo ohroženo zdraví novorozence. Pak se odloží do chvíle, až bude dítě opět tělesně v pořádku.

Obřízka se může konat kdekoliv, v nemocnici, v synagoze, ale i doma. Obřízku má vykonat rituální obřezávač zvaný *mohel*. Tento velmi zbožný muž rituál obřezávání profesionálně ovládá. Odříkávají se modlitby a požehnání a mohel pak provede obřízku. Otec dítěte je samozřejmě přítomen. Děťátko se neuspává, nedostane ani lokální umrtvení, neboť svazek s Bohem musí uzavřít při plném vědomí.

Bývá rovněž zvykem během obřízky pronést *kiduš* (slavnostní požehnání nad pohárem vína). Potom, bezprostředně po zákroku, se potrou kapkou vína rty novorozeněte. Za okamžik dítě usne. Tohoto vína se napije ještě sandžak a potom se nabídne matce, aby se též napila.

Během obřízky oznámí otec jméno dítěte a potom se hoďuje. (Spiegel, 2007)

3.3.2 Bar micva

Otec nese za dítě zodpovědnost až do jeho dospělosti, kterou židovská tradice klade u chlapce do třinácti let. Poté se stane *bar micva* (synem přikázání), a tím dosáhne v náboženském smyslu plnoletosti.

Židovské dítě je od malička vychováváno podle micvy. Rodiče se starají, aby jedlo košer, aby se naučilo říkat modlitby, dodržovat šabat apod. Avšak jsou příkazy, které smí či musí plnit teprve dospělý. V první řadě je to dovolení předčítat z Tóry příslušný úsek pro určitý týden a pronášet k němu příslušející požehnání. To se nazývá *alija Tóra* (výstup k Tóře; jednoduše povolání). Pasáž z Tóry, určená na daný týden, se čte při ranní bohoslužbě vždy v pondělí, ve čtvrtek, o šabatu a o svátcích.

Třináctiletý chlapec při své první bar micva poprvé předčítá. Nyní dosáhl plnoletosti, a proto je za své činy plně odpovědný před Bohem, nese odpovědnost též za dodržování micvy. (Pěkný, 2001; Spiegel, 2007)

3.3.3 Bat micva

Plnoletost u dívek se nazývá *bat micva*. *Bat* je hebrejsky výraz pro dceru. Dívka se stane „dcerou Božího přikázání“ už ve dvanácti letech.

V ortodoxních kruzích je dívka ve dvanácti letech *bat micva* a musí plnit všechna přikázání, která platí pro ženu. Bude se o Jom kipur i ostatních svátcích, kdy se dodržuje půst, postit. (Spiegel, 2007)

3.3.4 Svatba

Židovské svatbě (*chatuna*) předchází sepsání svatební smlouvy (*ketuba*), v níž jsou zakotvena práva a vzájemné závazky manželů; muž kromě jiného slibuje ženě, že ji neponechá bez prostředků. Dny před chatunou mají být věnovány duchovní přípravě, bezprostředně před obřadem je nutno navštívit rituální lázeň (*mikve*) a držet půst. V některých dnech (o šabatu a svátcích) se svatba konat nesmí.

Vlastní obřad je svázán s mnoha tradicemi: svatba se koná pod svatebním baldachýnem (*chupa*) symbolizujícím budoucí domov a umístěným někdy pod širým nebem; pod chupou ženicha i nevěstu přivedou oddělené průvody; zasnubní část obřadu zahájí nevěsta tak, že sedmkrát ženicha obejde; zasnoubení se stává závazným poté, co jí ženich navleče na prst prsten; vlastnímu sňatku (*nisuin*) předchází veřejné předčítání ketuby, na závěr rozbíjí ženich sklenici (připomínka zničení Chrámu), při hostině pronáší kázání na téma z Písma či Talmudu apod.

Rozvod judaismus nezakazuje, rabínský soud ho však povolí až tehdy, selžou-li všechny možnosti smíru; potom je manžel povinen ženě vydat *get*, rozvodový list. Židovské manželské právo zná tzv. levirátní manželství (*jibum*), podle něhož byl bratr zemřelého povinen oženit se s bezdětnou vdovou. Levirátní manželství je možno odmítnout. (Pěkný, 2001)

3.3.5 Smrt a pohřeb

Smrt je vážná věc a přípravy začínají ještě za života. Pokud to lze zařídit, má se umírající odebrat k Bohu za přítomnosti příslušníků své rodiny. Má se vyznat z hříchů (*viduj*) a s vyznáním víry *šma Jizra'el* (slyš Izraeli) na rtech opustit tento svět.

Když život člověka skončí, postará se o něho *chevra kadiša*, svaté bratrstvo. Je to skupina mužů, případně žen, kteří jsou členy židovské obce a vykonávají tento čestný úkol.

Chevre kadiša musí mrtvého rituálně omýt a obléci mu roucho mrtvých. Pro muže je to *kitl*, který každoročně nosil na *Roš ha-šana* a Jom kipur. Dostal jej kdysi jako svatební dar od své nevěsty. Muž je poté přikryt talitem, modlitebním pláštěm, který dostal od tchána k svatbě a denně jej nosil k modlitbám. *Cicit*, modlitební třásně na čtyřech koncích talitu, se symbolicky odstříhnou. Měly člověku připomínat Boha a jeho přikázání, to však už mrtvý nepotřebuje. Takto připravený mrtvý se položí do jednoduché, neohoblované bedny. Na rozdíl od křesťanství neexistuje, pokud jde o rakev, pro Židy výběr. Před Bohem jsou si všichni rovni, každý člověk je prach a v prach se obrátí. Jednoduchá dřevěná rakev stačí, víc na své poslední cestě nepotřebuje. V Izraeli se ani rakev nepoužívá. Mrtvý se zabalí do velkého kusu látky, a tak se spustí do hrobu.

Do rakve nesmí přijít žádný šperk ani květina. Ke konci pohřbu, je-li to vhodné, je pronesená chvála (*hesped*) a přítomní – jako poslední poctu – házejí do hrobu po třech lopatkách hlíny do chvíle, než jsou tělesné pozůstatky zesnulého zcela pokryty. Obřad končí modlitbou za zemřelé (*kadiš*) a útěchou pozůstalým. Pořadí pohřebních obřadů a některé zvyky se v jednotlivých obcích mohou lišit.

Pomník (*maceva*) na hřbitově se vztyčuje většinou rok po úmrtí. Podle starého obyčeje nosí Židé při návštěvě hřbitova na hroby kamínky; původ zvyku a jeho smysl nejsou zcela jasné. (Spiegel, 2007; Pěkný, 2001)

3.4 Sionismus

V 19. století se židovství rozvíjí a vzkvétá jako nikdy dříve. Protiklad tohoto vývoje rozšiřuje antisemitismus, který je popřením nových svobod, jež Židé získali. S výrazem „antisemitismus“ přišel v roce 1870 Wilhelm Marr a prohlašoval, že Židé nejsou „cizí“ kvůli svému náboženství, ale kvůli své rase.

V carském Rusku vznikly *Protokoly sionských mudrců*. Podle tohoto textu se snaží Židé zmocnit světovlády. Strašák o židovském spiknutí byl na světě. Věřil tomu Hitler i Stalin.

Moderní antisemitismus a Protokoly sionských mudrců vedly k příslušné politice v celé Evropě. Nejdříve ve východní Evropě, kde osvícenství nebylo tak úspěšné. V Rusku vypukly pogromy, nejhorší pronásledování Židů za posledních 300 let. Antisemitismus byl jevem, na který žádné židovské hnutí nedokázalo najít odpověď.

V tomto okamžiku se rozšířila idea návratu do staré vlasti- sionismus (název odvozen od pahorku Sijón v Jeruzalémě). Stát Židů, to byla vize moderního zakladatele Theodora Herzla (1860-1904). Vize židovského státu ve staré vlasti, zemi Izrael¹.

Sionismus byl nejvýznamnější revolucí v židovském životě, nahrazoval tradiční a ortodoxní sebeidentitu v náboženském smyslu a vytvořil židovský stát Izrael. Znovuoživením hebrejštiny jako běžně používaného jazyka se sionismu podařil jedinečný kulturní čin: hebrejšтина se stala garantem, že se židovská identita nerozplyne ani v sekulárním světě Izrael.

(Spiegel, 2007; Avineri, 2001)

Obr. č. 1 Vlajka Izraele

Zdroj: <http://www.statnivlajky.cz/izrael>

3.5 Židovské osídlení

Židé se nejprve soustřeďovali do ulic nebo sídelních okrsků, které vnikaly ve významných obchodních centrech nebo při obchodních stezkách. Později, kdy platila různá nařízení o jejich povinném soustředění, se jejich sídla většinou nacházela na okraji historických měst či vesnic. Častá byla uzavřenost a izolovanost (ulic, čtvrtí, ghett) oproti okolnímu křesťanskému světu.

Podobu židovských čtvrtí měnily i různé katastrofy ve formě požárů, velkých povodní a především války. Velkou měrou je poznamenaly asanace prováděné od konce 19. století v podstatě do současnosti, při nichž mnohdy došlo ke ztrátě celých architektonických komplexů.

Pro stísněné prostory židovských čtvrtí je typické maximální využití místa pro zástavbu. Ve městech bylo častým jevem tzv. kondominium, kdy byl dům rozdělen na 2-6, někdy také až 12 vlastnických dílů. S tím pak souviselo i několik samostatných vstupů vedoucích do přízemí nebo patra budovy. (Večeřová; 2009)

3.5.3 Synagoga

Mezi významově nejdůležitější stavby židovské čtvrti patřila synagoga.

¹ V roce 1896 představil Herzl své vize v knize Der Judenstaat (Židovský stát) a o rok později předsedal prvnímu Světovému sionistickému kongresu v Basileji.

Nejstarší ověřené doklady o existenci synagog máme z 3. století před o. l. z Egypta, je však jisté, že existovaly už dříve. Instrukce synagogy se poprvé objevila a napevno ustavila pravděpodobně po zničení prvního jeruzalémského Chrámu (r. 586 př. o. l.).

Název „synagoga“ je řeckého původu. Běžným židovským označením jsou biblické výrazy *bejt ha-kneset* (dům shromáždění), *bejt tfila* (dům modlitby) či *adat Jisrael* (shromáždění, obec Izraele), někdy *mikdaš meat* (malá svatyně), *moadej-El* (místo pro Boží shromáždění), výjimečně i *bejt haam* (dům lidu). Biblické názvy naznačují, v čem spočívá smysl idey i praxe synagogy: shromáždění věřících se mohlo konat kdekoli, nebylo vázáno na nějaké kněžské svěcení, jako je tomu u jiných kultů; modlitebnou mohlo být každé místo, kde se sešel minjan. Instrukce synagogy jako domu shromáždění obce, místa pro společné modlitby obce, pro její poučení, pro studium, pro pravidelné předčítání Písma, bez obětí a bez kněží byla v této formě antickému světu neznámá.

V náboženském životě Židů zaujímá synagoga zvláštní místo a v určitém smyslu představuje ústřední instituci judaismu. Ve středověku byla centrem života všech židovských obcí: probíhaly tu každodenní bohoslužby s minjanem, předčítala a vykládala Tóra, konala se tu kázání, odbývaly se základní obřady (*brit mila*, *bar micva*, *chatuna*), někdy i rituální očista (*mikve*). V synagoze se dohlíželo na vzdělávání dětí (*Talmud Tóra*), bývala tu studovna (*bejt midraš*), někdy se tu odehrávala soudní jednání (*bejt din*), výjimečně odtud zazněla i klatba (*cherem*) na heretiky a odpadlíky. Synagoga tedy byla střediskem obecní, vzdělávací a společenské činnosti; její hlavní účel byl vždy bohoslužebný.

Duchovním obsahem shromáždění v synagogách bylo už od počátku předčítání ze svatého Písma, vyznání víry a hříchů, modlitby.

V synagogální bohoslužbě se prolíná osobní i veřejná forma modlitby; jednotlivec se tu v přítomnosti ostatních soustřeďuje na svou vlastní modlitbu a zároveň s nimi naslouchá čtení biblických textů i jejich výkladu. Ústředním okamžikem synagogální bohoslužby je čtení *sidry* (doslova upořádání), týdenního úseku Tóry ze svitku (*Sefer Tóra*) uloženého v synagoze. Je to četba na pokračování, rozvržená tak, aby se celá Tóra přečetla za jeden rok. Den zahájení a ukončení cyklu čtení je jedním z judaistických svátků (*Simchra Tóra*).

Sefer Tóra, Svitek Tóry, nejcennější a nejdůležitější předmět v synagoze, je spolu s jinými bohoslužebnými předměty uložen v *aron ha-kodeš* (svatostánku), zvláštní schránce, která je volně přistavená ke zdi orientované směrem k Jeruzalému nebo je do této zdi vestavěná. Svatostánek je zakryt ozdobným závěsem (*parochet*), před ním visí *ner tamid* (věčné světlo), symbol svícnu v jeruzalémském Chrámu. Po stranách *aron-kodeš* jsou

umístěna čestná sedadla pro rabíny a další vážené účastníky bohoslužby. Sefer Tóra je předmětem vysoké úcty; když je svitek vyjmut a aron ha-kodeš, účastníci bohoslužby povstanou a ve chvíli, kdy je nesen v průvodu kolem nich, políbí jeho plášť (meil) nebo se uklánějí. Svitek je před čtením obřadně svlékán z povijanu (mapa) a pláštíku, po čtení zase stejnou pietou oblékán.

K vykonávání náboženských úkonů v synagoze není bezpodmínečně nutná přítomnost rabína, bohoslužbu může vést a většinou také vede školený *chazan* či *kantor*, který předčítá modlitby a v příslušných částech se ujímá zpěvních partů.

Se synagogou většinou těsně sousedila škola (*cheder*, *ješiva*, *bejt ha-midraš*); obvykle byla situována do přístavby nebo zvláštní budovy a jen zřídkakdy (u nás např. v Holešově) tvořila se synagogou jeden celek. Někdy byla součástí synagogy i rituální lázeň – *mikve*.

Veškeré počínání věřících v synagoze je stanoveno předpisy a požadavky tradice, zakotvené v halachickém právu. Příkazy halachy určují mužům povinnost nosit v synagoze kipu (čepička) a při mnoha příležitostech talit, zakazují tu jíst, pít, dále spát, pomlouvat, rušit bohoslužbu, provádět obchodní transakce apod. (Večeřová, 2009; Pěkný, 2001)

3.5.3.1 Architektura synagogy

Vnější architektura není ovlivněna žádnými pravidly. Vzhledem k tomu, že bylo zakázáno zobrazování (neučiníš si obrazu), začalo se židovství velmi pozdě, až po osvícenectví, rozvíjet také ve výtvarných uměních. Po celém světě jsou synagogy, které se přizpůsobily stylu své doby a svého okolí. Tak vznikla v Číně synagoga s pagodovými střechami, v USA na „Divokém západě“ se synagogy podobaly dokonce chýši dřevorubců. V orientálních krajích zase připomínají mešity, v Evropě románské nebo gotické kostely.

Rozhodující byla a je vnitřní výstavba synagogy. Synagoga směřuje na východ, na *mizrach*, kde leží Jeruzalém a Chrámová hora. Tímto směrem se též věřící modlí. Proto stojí při východní stěně aron ha-kodeš, posvátná schránka, v níž jsou uschovány posvátné svitky Tóry. Odtud se podle potřeby vyjmou k bohoslužbě. Uprostřed synagogy je *bima*, vyvýšené pódium se čtecím pultíkem nebo stolem, na němž leží předčítané svitky Tóry. V sefardských synagogách stojí předčítač Tóry během celé modlitby na bimě. V aškenázských synagogách je ještě před empórou, která směřuje k aron ha-kodeš, pultík, u něhož se stojí tak, že pohled směřuje k východní zdi. To je místo pro vedoucího modlitby. Bima je určena jen pro předčítání modlitby.

Řady sedadel směřují v aškenázských synagogách k východu. V sefardských jsou uspořádány do podkovy kolem bimy. Během modliteb, při kterých stojí, se modlíci se člověk otáčí k východní stěně ve směru Jeruzaléma, vedoucí modlitby hledí k Jeruzalému stále.

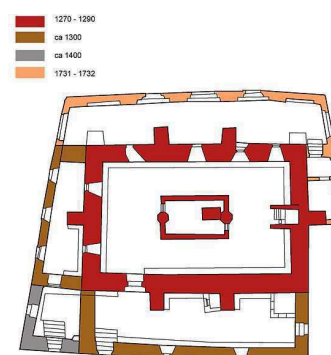
V ortodoxních synagogách sedí muži a ženy přísně odděleně. Ženský svět je obvykle o patro výš nad muži. Takto se mohou ženy na muže doslova dívat svrchu. V liberálních synagogách se ženy od mužů už neoddělují a sedí v synagogách pospolu.

Interiér synagog je sice vyzdoben, ale většinou jednoduše, neboť i zde platí zákaz zobrazování. Neexistují žádná zobrazení Boha nebo postav z Tóry. Hlavní výzdoba spočívá v krásných ornamentech, podobně jako v mešitách. (Spiegel, 2007)

Obr. č. 2 Staronová synagoga v Praze

2

Obr. č. 3 Půdorys Staronové synagogy v Praze

3.5.2 Ghetta

Už od středověku se židovské domy soustřeďovali ve zvláštních ulicích a čtvrtích-ghettech. Toto soustředění židovských domů umožňovalo židovskému obyvatelstvu lepší ochranu při protižidovských násilnostech a pogromech a také poměrně nerušený náboženský život.

Roku 1726 nařídil císař Karel VI. důslednější separaci židovských obyvatel. Tzv. *translokačním reskriptem* nakázal vytvoření ghett ve všech městech a obcích, kde ghetta dosud nebyla, a to nucenou výměnou domů mezi židovskými a křesťanskými obyvateli.

V našich zemích existovala ghetta různé velikosti. Někde to byl jen malý shluk chalup či domů (vesnice), jinde šlo o řady sousedících domů v tzv. židovské ulici (nejčastější typ). V některých místech existovaly i židovské ulice se smíšeným osídlením, v nichž nežidovské rodiny bydlely dobrovolně, židovské rodiny zde však byly soustředěny povinně.

² Zdroj obrázků: http://cs.wikipedia.org/wiki/Staronov%C3%A1_synagoga

V sídlech početnějších židovských obcí vznikaly někdy celé židovské čtvrtě se sítí uliček. K našim největším židovským čtvrtím patřila (kromě pražského Židovského Města) moravská ghetta v Boskovicích, Mikulově, Třebíči a Uherském Brodě.

Kompaktní ghetta měla vždy přesně vymezené hranice a ty bývaly v ulicích vyznačeny. Některé židovské čtvrtě byly odděleny od ostatního města branami a brankami, jiné jen závorou nebo řetězem či drátem nataženým napříč ulicí. (Fiedler, 1992)

3.5.3 Hřbitovy

Téměř každá židovská náboženská obec měla svůj vlastní hřbitov. Židovské hřbitovy byly zakládány na rozdílných místech, někdy i dosti vzdálených od sídlišť. Nalezneme je na okrajích měst, na kopcích i strmých svazích, uprostřed polí, v údolích potoků i v lesích.

Základní rozdíl mezi židovskými a Křesťanskými hřbitovy vyplývá z tradiční židovské zásady nezrušitelnosti hrobů: ostatky zemřelých mají zůstat navždy na tom místě, kde byly pohřbeny. Hroby na židovských hřbitovech nemají být nikdy porušeny.

Na našem území se setkáváme se dvěma starými typy židovských náhrobků. Zcela běžný je deskový náhrobní kámen zapuštěný kolmo do země – *stéla*. Jeho tvar, uspořádání nápisu i výzdoba se během staletí vyvíjely a měnily, projevují se na něm i krajové zvláštnosti. V mnoha krajích bývaly dříve běžné i stély dřevěné, vyřezávané.

Obr. č. 4

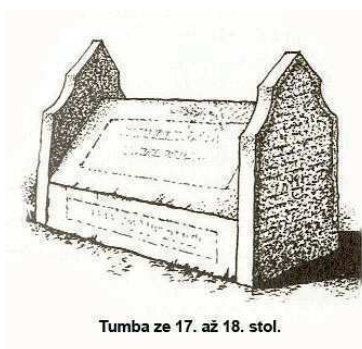
Různé typy deskových náhrobků (stél) ze 14. až 19. stol.

zdroj: <http://www.zidovskehrbitovy.wz.cz/>

Vzácnějším druhem náhrobku je tzv. *tumba*, sestavená obvykle z několika kamenných desek, svým tvarem připomínající antický sarkofág.

Historické židovské náhrobky jsou nápadně používanými symboly a výzdobou. Za náhrobní symboliku považujeme

Obr. č. 5

Tumba ze 17. až 18. stol.

především malá plastická vyobrazení v horní části náhrobku (např. symboly spojené s rodem, jménem, zaměstnáním a vlastnostmi zemřelého).

Nápisy na náhrobcích (epitafy) bývaly téměř do poloviny 19. století hebrejské, poté též německé, české a ojediněle také v dalších jazycích.

Podle staré tradice židé při návštěvě hřbitova nosili na hroby kamínky³. Ještě dnes jsou náhrobky některých významných osobností pokryty nebo obklopeny množstvím kamínků (tumba rabína Löwa v Praze). Před některými novodobými hřbitovy bývala dokonce umístěna nádoba s kamínky připravenými pro návštěvníky.

Nejstarší a historicky nejceněnější náhrobní kameny ze 14. století, pocházející ze hřbitovů už ve středověku zrušených, najdeme dnes pouze v muzeích v Brně, Znojmě a Chebu; jejich zlomky jsou zazděny i na Starém hřbitově v Praze. (Fiedler, 1992; Večeřová, 2009)

3.6 Židé v Čechách a na Moravě

Židé žijí v historických českých zemích více než tisíc let. Přicházeli sem však už mnohem dříve po obchodních stezkách od jihu přes Alpy a od východu přes Balkán. Tito potomci válečných zajatců z židovsko-římské války se po zániku židovského státu (r. 70 o. l.) usazovali v Persii, severní Africe, jižní Evropě a také v římských sídlištích v Porýní a Rakousku, zřejmě už v době římské.

Písemně přítomnost Židů na území Čech a Moravy dokládá pro začátek 9. století přípis solnohradského arcibiskupa Arna. Obecněji je přijímána poměrně pozdní zpráva židovského kupce a diplomata Ibrahima ibn Jakuba. Ibrahim ibn Jakub navštívil někdy v letech 965-966 střední Evropu a ve své zprávě o Praze, citované arabskými geografy v 11. století, popsal přítomnost Židů ve městě. Z jeho popisu situace ale nelze vyčíst, zda tu byli již usedlí, nebo zda šlo jen o průchozí obchodníky. Po těchto stezkách, které tvořily kostru ekonomického a společenského života země, putovali i cizí kupci, kteří provozovali tranzitní obchod a výměnou za luxusní zboží, hlavně sůl, vyváželi některé zemské produkty a zprvu i otroky. Kupecké karavany směřovaly ke společenským a obchodním střediskům, vynikajícím poblíž cest a na jejich křižovatkách při knížecích údělech v Brně, Olomouci, Znojmě, ve středním Polabí a v pražské kotlině.

V 10. -11. století byl zahraniční obchod u nás výhradně v rukou cizinců- Arabů, Řeků, především ale Židů. V průběhu dalších století se Židé zasloužili o rozvoj domácího obchodu i

³ Kořeny tohoto zvyku nejsou přesně známy.

obchodně-řemeslného podnikání; pro hospodářský život země byla nepostradatelná jejich, v mnohém ovšem kontroverzní, činnost v oblasti peněžních vztahů. Podíleli se pravděpodobně významně i na vzniku a rozvoji českého mincovnictví.

Až do počátku 13. století byli Židé považováni téměř za cizince. Nejranější právní úpravu pro cizince v Čechách zachycují snad výsady, které přiznal koncem 11. století Vratislav II. (1061-1092). Znění těchto výsad neznáme, odvolává se však na ně Soběslav II. (1173-1178) ve svých privilegiích vydaných v letech 1174-78, v nichž Vratislavovy výsady potvrdil a rozšířil.

Nedostatečnost právní ochrany židovských obyvatel se plně projevila v průběhu křížových výprav, jejichž původním cílem bylo vysvobození Božího hrobu ve Svaté zemi z rukou mohamedánů. Od Kosmy víme, že první křížová výprava měla pro Židy katastrofální následky i v Čechách a na Moravě. V Praze došlo roku 1096 k pogromu, při kterém zanikla jedna z pražských židovských osad. Křížáci nutili Židy ke křtu a podle zásady vyjádřené heslem „křest, nebo smrt“ zabíjeli ty, kteří křest odmítli. Ve strachu před novým pogromem pomýšleli Židé v Čechách na to, že se tajně vystěhují. Někteří se i začali stěhovat (do Polska, Uher a možná i na Moravu), a dali tak panovníkovi záminku k nelítostnému zásahu. Břetislavovi⁴ ozbrojenci „vybili“ roku 1098 židovské domy v Praze, sebrali z nich všechno cenné včetně náradí a nechali „ubohým židům“ jen obilné zrna potřebné k základnímu živobytí.

Podobně jako ve většině evropských zemí bylo i u nás právní postavení Židů až do počátku 13. století formálně celkem uspokojivé. K radikálnímu zhoršení situace došlo po zasedání IV. lateránského církevního koncilu r. 1215, který z podnětu papeže Innocence III. (1198-1216) potvrdil úplnou segregaci židovských obyvatel křesťanských zemí vyhlášenou r. 1179 předchozím církevním sněmem a přikázal jim nosit zvláštní označení. Toto označení se lišilo dle doby a kraje, obvykle však se jednalo o zvláštní oděv nebo barevná znamení na oděvu, někdy se příkazy týkaly i vousů a účesů. Příkaz ke zvláštnímu označení byl v českých zemích vydán ještě za Marie Terezie roku 1750 a 1760 a zrušen Josefem II. roku 1781. Obnoven byl nacisty, u nás v letech 1941-45.

Obr. č. 6 Davidova hvězda

Zdroj: <http://www.zmizeli-sousedem.estranky.cz/fotoalbum/beseda-s-pametnikem/beseda-s-pametnikem-holocaustu/davidova-hvezda.html>

⁴ Břetislav II. (1092-1100) nechal zabrat všechny majetek Židům, kteří chtěli odejít ze země.

Zhruba od 13. století směli Židé nadále žít povětšinou jen v uzavřených „židovských ulicích“ či v malých čtvrtích, zvaných později ghetta.

Podle kanonického práva byli v průběhu 12. a 13. století Židé považováni za „otroky a vězně římské říše“, nesměli zaměstnávat křesťany, vlastnit půdu a zabývat se zemědělstvím. Společnost jim za hlavní zdroj obživy určila obchod s penězi, jehož podstatou byl obchod s úroky, tedy činnost křesťanům zakázaná. Ostatní možnosti zaměstnání měli značně omezeny.

Základem židovského zákonodárství v českých zemích se stala *Statuta Judaeorum*, kterou vydal král Přemysl Otakar II. (1253-1278). Časem nabyla tato privilegia i mezinárodního uplatnění a bylo s různými obměnami potvrzováno i budoucími českými králi, kteří měli v židovském obyvatelstvu stálý zdroj příjmů. Roku 1268 potvrdil Přemysl Otakar II. privilegia rovněž pro brněnské Židy a o deset let později dostali své výsady i olomoučtí Židé.

První úřední dokument zmiňující se výslovně o Židech na Moravě (jihlavský městský zákon) se zachoval z roku 1249. Přibližně do téže doby (1256) je údajně datován zatím nejstarší známý zachovaný náhrobek v českých zemích, který pochází z židovského hřbitova ve Znojmě.

Vedle Olomouce, Brna a Jihlavy měla brzy relativně početné židovské obce i další moravská královská města: Znojmo, Uherské Hradiště a Uničov. Předpokládá se, že do roku 1238 byly židovské rodiny na Moravě usídleny v Kroměříži, Mohelnici, Vyškově, ve Svitavách, v Prostějově, Podivíně, Třebíči, možná v Mikulově, Ivančicích a Boskovicích. Do roku 1348 ještě v Jemnici, Pohořelicích, Moravských Budějovicích a Uherském Brodě.

V Čechách se do roku 1238 předpokládá existence formy židovského osídlení také v Litoměřicích, Příbrami, Kopistech. Do roku 1348 je pravděpodobná přítomnost Židů v Plzni, Klatovech, Kolinci, Domažlicích, Stráži, Kynžvartu, Chebu, Kadani, Žatci, Lounech, Úštěku, Nymburce, Kouřimi, Kolíně, Čáslavi, Vysokém Mýtě, Havlíčkově Brodě, Habrech, Jindřichově Hradci, Českém Krumlově a Českých Budějovicích.

Do židovských dějin Čech se zapsalo datum 18. dubna 1389 (doba Václava IV.), kdy pražské ghetto zažilo největší pogrom ve svých dějinách (do příchodu nacistů). Pod záminkou údajného znesvěcení hostie a v důsledku již dlouho vzrůstajících protižidovských nálad při něm přišlo o život přes tři tisíce osob, včetně dětí, žen a starců.

Husitské reformní hnutí Židé přivítali. Židé husity vítali jako jakousi dobu starozákonních bojovníků a podporovali je hlavně finančně a obchodně (dovoz zbraní). Husitská revoluce, která oslabila feudální společenské vazby, uvolnila načas některá omezení týkající se Židů. Byli zbaveni zvláštního označení, bylo jim povoleno (v omezené míře) nabývat různých řemeslných znalostí, směli se usídlit na venkově, kde bydleli a živili se za obdobných podmínek jako křesťané.

Albrecht II. Habsburský, v letech 1437-1439 král český, Židy neměl v lásce. Jedním z jeho prvních činů bylo vypovězení židovských obyvatel Jihlavy. Albrechtovu averzi zdědil jeho syn Ladislav Pohrobek (1453-1457), který v roce 1454 vypověděl Židy z královských měst Brna, Olomouce, Znojma, Uničova a Jihlavy. V Uherském Hradišti byli postoupeni městu a vyhnáni r. 1514.

Na počátku 80. let 18. století proměnily život židovských komunit v rakouské monarchii zákony císaře Josefa II. (1780-1790), které představovaly největší zásah do židovského zákonodárství českých zemí od 13. století (Přemysl Otakar II.- Statuta Judaeorum). Panovníkovy „židovské patenty“ byly částí většího souboru reformních opatření, které tvořily dva zákony: tzv. „Toleranční patent“ (13. října 1781) a „Patent o zrušení nevolnictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku“ (1. listopadu 1781). Josefínské židovské zákonodárství se otevřelo 13. května 1781, kdy byla zrušena povinnost nosit zvláštní označení, bylo jim povoleno věnovat se všem obchodům, řemeslům a zemědělství. V rámci germanizace bylo vydáno nařízení roku 1787, které přikazovalo všem Židům přijmout stálé německé příjmení a vybrat si osobní jméno ze seznamu 109 povolených mužských a 35 ženských jmen. Roku 1797 byl zaveden model *Systemální židovský patent*, který mj. omezil židovské domovní právo na místa, kde žili roku 1725.

Rovnoprávnost Židů s ostatními obyvateli proběhla ve dvou fázích. V roce 1848 a v několika dalších letech, kdy bylo Židům dovoleno svobodné stěhování se a usazování se, mohli pracovat ve státní sféře a byly zrušeny některé středověké přežitky, jako například ghetta. Plnou rovnoprávnost pak Židé získali v roce 1867.

Avšak osud jim této možnosti dovolil využívat pouhých sedmdesát let. Poté postihla hrůza nacistické genocidy, byli zbaveni majetku, vyhnáni ze svých domovů a téměř vyvražděni. (Pěkný, 2001; Fiedler, 1992)

4 Popis Zlínského kraje

Zlínský kraj je jedním ze 14 územně samosprávných celků České republiky a tvoří jej okresy Zlín, Uherské Hradiště, Kroměříž a Vsetín. Kraj je svou rozlohou 3 963 km² čtvrtým nejmenším krajem České republiky a zaujímá 5% její plochy.

Rozprostírá se ve východní části střední Moravy a východní okraj Zlínského kraje tvoří hranici se Slovenskou republikou. Na jihozápadě sousedí Zlínský kraj s krajem Jihomoravským, na severozápadě s krajem Olomouckým a v severní části s krajem Moravskoslezským.

Kraj má členitý, převážně kopcovitý charakter, tvořený pahorkatinami a vrchovinami. Nacházejí se zde dvě chráněné krajinné oblasti: Moravskoslezské Beskydy a Bílé Karpaty. Největším a nejvýznamnějším vodním tokem je řeka Morava, do které se vlévá většina toků protékajících územím.

Intenzita využití území je rozdílná v závislosti na přírodních podmínkách. Z celkové výměry Zlínského kraje zaujímá téměř 50% zemědělská půda a 40% lesní půda. Průmyslový potenciál Zlínského kraje tvoří především podniky zpracovatelského průmyslu. Zejména jde o podniky průmyslu kovodělného, dřevozpracujícího, elektrotechnického a textilního.

V kraji je celkem 307 obcí, z toho 30 měst. Nejvýznamnějšími městskými a průmyslovými aglomeracemi jsou aglomerace Zlín-Otrokovice-Napajedla, v níž je koncentrováno přes 100 tisíc obyvatel, dále aglomerace Uherské Hradiště-Kunovice-Staré Město s téměř 40 tisíci obyvateli a konečně města Kroměříž, Vsetín a Valašské Meziříčí, z nichž každé má 25-30 tisíc obyvatel.

Zlínský kraj je oblíbenou turistickou oblastí, jeho atraktivita vyplývá z množství přírodních, kulturních a historických památek. Nikde jinde v České republice nelze najít oblast, která nabídne současně hory, zahradní architekturu, lázně, vinařská údolí, pozůstatky Velkomoravské říše, řadu církevních památek a historicky cenných staveb, jakož i ojedinělý příklad moderní baťovské funkcionalistické architektury. Skutečnost, že se zde setkávají tři národopisné celky- úrodná Haná, pohostinné Slovácko a svérázné Valašsko- také výraznou měrou přispívá k originalitě kraje. [1]

Obr. č. 7 Logo Zlínského kraje

Zdroj: : <http://www.kr-zlinsky.cz/o-kraji-cl-17.html>

Obr. č. 8 Mapa Zlínského kraje v ČR

Obr. č. 9 Mapa Zlínského kraje

Zdroj: <http://www.edb.cz/regiony.aspx?kraj=zln>

4.1 Židovské památky ve Zlínském kraji

Židovské osídlení Moravy představovalo svébytný celek, neboť patrně již na konci 15. století si jednotlivé moravské židovské obce tvořily vlastní samosprávnou reprezentaci, která po staletí zastupovala jejich zájmy vůči zemské správě a v jejímž čele stál moravský zemský rabín se sídlem v Mikulově.

Historický vývoj židovského osídlení (východní) Moravy probíhal ve čtyřech základních časových údobích. Nejstarší středověkou fází představovaly počátky osídlení v královských městech- týká se pouze Uherského Hradiště (od počátku 14. století, nejstarší zmínka 1342, vypovězení 1514) a výjimečně též na základě zvláštního svolení panovníka v biskupském rezidenčním městě Kroměříži (nejstarší zpráva 1322).

Druhé období ve vývoji židovského osídlení Moravy nastalo v novověku po vypovězení z královských měst zhruba v polovině 15. století a usazení Izraelitů ve vrchnostenských = poddanských městech, nazýván tradiční érou v životě židovských obcí, která trvala až do nabytí plných občanských práv v polovině 19. století. V této době postupně vznikly větší či menší židovské obce, plně konstituované, tedy se samosprávou, rabínem a potřebnými institucemi, po stránce hmotné se skládající z domů židovské čtvrti, ze synagogy a blízkého hřbitova. Ve zlínském kraji se to týká Uherského Brodu, Holešova, Uherského Ostrohu a Koryčan, k nimž mnohem později, zřejmě v 1. polovině 18. století, ještě přibyl Brumov. Pouze v těchto jednoznačně vymezených městech směli tehdy Židé žít, výjimku představovaly na venkově jen jednotlivé rodiny coby nájemci vrchnostenských hospodářských statků. Na počátku 18. století v atmosféře tzv. úředního antisemitismu musely všechny tyto židovské obce přesně vymezit a oddělit své teritorium od křesťanského města a

byl striktně stanoven počet v místě povolených židovských rodin představovaný tzv. familianty, tj. otci rodin, u nichž jen na nejstaršího syna přecházelo právo ženitby, aby byl omezen počet Židů v místě.

Třetí historické období po moravské židovstvo je časově vymezeno necelým stoletím, od poloviny 19. století do 2. světové války. V této době padla všechna dosavadní omezení a Židé směli žít kdekoliv. Staré židovské obce postupně ztrácely na významu a počtu a vznikaly naopak obce nové v dříve zapovězených městech (např. Luhačovice, Napajedla, Rožnov pod Radhoštěm, Slavičín, Zlín). Naprosto ojedinělý fenomén v rámci Evropy tehdy představovala existence židovských politických obcí na Moravě, v 27 takových plně politicky samosprávných jednotek přibližně v letech 1849-1919 se to na Zlínsku týkalo Holešova, Uherského Brodu a Uherského Ostrohu.

Čtvrté historické období počíná po tragédii holocaustu rokem 1945 a trvá dodnes. Po 2. světové válce byly sice některé židovské obce nakrátko obnoveny, ale po dvou emigračních vlnách v letech 1948 a 1968-69 postupně zanikly. Dnes spadají teritoriálně okresy Kroměříž, Uherské Hradiště a Zlín pod Židovskou obec Brno a okres Vsetín pod Židovskou obec Ostrava. Počet židovských příslušníků však lze počítat už jen na desítky. (Klenovský, 2010)

4.1.1 Koryčany

Židovské osídlení se zde nachází od 16. století, první písemná zpráva se vztahuje k roku 1567. Událostmi třicetileté války byla komunita značně zdecimována, neboť celé městečko bylo tehdy ze tří čtvrtin zničeno, od počátku 18. století opět rostlo. Před 2. světovou válkou zde žily jen 4 rodiny.

Židé se postupně usazovali a stavěli své domy po obou stranách ulice směřující z náměstí severovýchodním směrem. V 1. čtvrtině 17. století za Gabriela Horeckého bylo ze souboru židovských domů vytvořeno uzavřené ghetto. V roce 1725 Marie Regina Bertoletti zkrátila čtvrt' na pouhých 160 kroků. Čtvrt' o ploše 1,5 hektaru měla nepravidelný, přibližně obdélný tvar, do poloviny 19. století bývala uzavírána řetězy na obou okrajích ulice. Židovské domky bývaly skromné až chudobné, původně dřevěné s doškovými střechami, po požárech stavěny z pečované hlíny, až nově

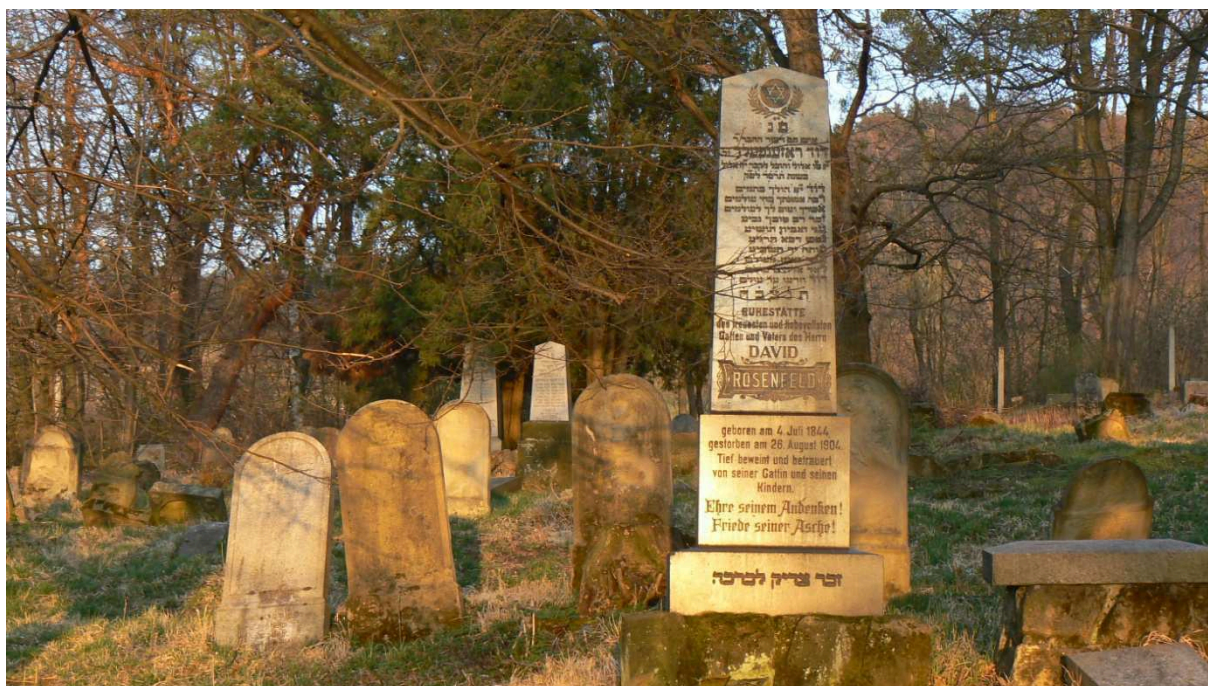
Obr. č. 10 Synagoga v Koryčanech

z cihel. Dnes jsou většinou dost podstatně přestavěny, takže se téměř nedochovaly žádné architektonicky zajímavé prvky- klenby, trámové stropy ani zdobné fasády. Z původních 26 domů jich bylo 5 zbořeno. Židovská škola se nalézala v domě čp. 454. Na obou okrajích Židovské ulice ještě dnes najdeme veřejné studny s ruční pumpou, původní dláždění se nezachovalo.

Synagoga Masarykova byla původně postavena kolem roku 1650, v roce 1717 vyhořela, barokní obnovu v letech 1719-25 provedl místní zednický mistr Jiří Hrdinka. Přestavěna po požáru r. 1842, další opravy proběhly v letech 1873 a 1911, bohoslužebným účelům užívána do let po 1. světové válce. V roce 1936 byla adaptována na tělocvičnu tělovýchovné jednoty Orel. Za 2. světové války byla užívána jako obilní skladiště, později sklad textilu. Po roce 1950 byla radikálně přestavěna na prodejnu.

Synagoga je samostatně stojící, dvoupodlažní budova obdélného půdorysu se sedlovou střechou, přičemž k hlavní hmotě přiléhá ze severozápadní strany venkovní kryté schodiště na ženskou galerii.

Hřbitov má nepravidelný tvar. Při původním vstupu v jihozápadním rohu stávala cihelná obřadní síň, postavená v secesních formách roku 1918, po níž dnes zbyly jen zdiva. Hřbitov býval obehnan zdí kamenných kvádrů, se zpevňujícími pilířky a korunou původně zřejmě krytou kamennými plotnami. Ohradní zeď je na jižní straně zčásti pobořena, v severním sektoru chybí vůbec.

Obr. č. 11 Židovský hřbitov Koryčany

Zdroj: <http://foto.mapy.cz/6001-Zidovsky-hrbitov-Korycany>

Náhrobní kameny jsou dochovány od 2. poloviny 17. století, nejstarší pochází z roku 1647. Náhrobky v počtu 230 kusů jsou rozmístěny přibližně po celé ploše. Vedle běžných stél zakončených různě profilovým zakončením a téměř bez výzdoby z 18. století, ale i bohatě členěné a plasticky provedené rokokové náhrobky s molovitou a volutovitou výzdobou v kontuře, nápisy jsou hebrejsky.

4.1.2 Uherské Hradiště

Osudy uherskohradištských Židů se velmi podobaly osudům židovských komunit v ostatních královských městech na Moravě, jako bylo Brno, Olomouc, Znojmo či Jihlava. Jejich raná přítomnost v těchto městech totiž skončila vypovězením v 15. století, pak zde po čtyři staletí nesměli trvale pobývat a teprve získáním plných občanských práv v polovině 19. století nastal mohutný rozmach židovské pospolitosti až k tragickému závěru v letech 2. světové války.

Město Uherské Hradiště založil v roce 1257 král Přemysl Otakar II. jako pevnost proti Uhrům. Přítomnost židovských obyvatel zde můžeme předpokládat minimálně od počátku 14. století.

K soustředění židovských domů ve středověké ghetto došlo ve 2. polovině 14. století, v severovýchodní části jádra při městských hradbách v prostoru části dnešní Františkánské ulice. Předtím žili rozptýleni po městě. Hmotné památky na středověké židovské osídlení Uherského Hradiště se nedochovaly. Všechny budovy byly v průběhu staletí nahrazeny novostavbami.

Jistou dobu museli být zdejší zemřelí Židé pochovááni v jiném městě, zřejmě v Uherském Brodě. Vlastního hřbitova se jim dostalo až listinou z 20. prosince 1429. Místo pro židovský hřbitov bylo tehdy vytyčeno v hradebním příkopě před Staroměstskou branou. Po vypovězení Židů z města byl středověký hřbitov zrušen a jeho náhrobky zřejmě druhotně využity ke stavebním účelům. Situace židovského pohřebiště pak byla nejspíš definitivně rozrušena na přelomu 17. - 18. století při stavbě barokní fortifikace.

Komunita si nechala vystavět novorománskou synagogu pro nedostačující prostory modlitebny, slavnostně vysvěcenou 27. září 1875. V roce 1904 došlo k jejím podstatným úpravám, především fasády a s doplněním kupole, v secesním duchu. Bohoslužby se konaly do začátku okupace, 22. června 1941 nacisté zdemolovali interiér a 12. srpna 1941 budovu vypálili. Po válce sloužila opravená synagoga kulturním účelům, ale těžce utrpěla požárem roku 1966 a povodní v roce 1997. Mezitím 6. května 1992 byla odhalena u příležitosti 50.

výročí deportací na průčelí pamětní deska obětem holocaustu v Uherském Hradišti. Postupná celková rekonstrukce synagogy na Knihovnu Bedřicha Beneše Buchlovana s rehabilitací architektonického pojetí včetně obnovy kupole provedena v letech 1998-2004.

Honosný templ se zbouráním okolních domů v uličním tahu ocitl v lokálně dominantní pozici. Je to nyní samostatně stojící dvoupodlažní stavba s využitým podkrovím, se dvěma štíty, sedlovou střechou a kupolí. Budova má výrazně obdélný půdorys komponovaný na hlavní podélnou osu. Separovaný vstup vedl ze severní strany, přičemž muži přes zákrytí vstoupili do přísálí a odtud do hlavního sálu a ženy vstoupili dvojicí bočních jednoramenných schodišť na galerii v patře. Galerie se prostírala po třech stranách sálu a neslo ji šest štíhlých

Obr. č. 12 Synagoga v Uherském Hradišti

Zdroj: vlastní

litinových sloupů a čtyři krajní polosloupky. Litinové sloupky byly opatřeny geometrickým dekorem a novorománskou hlavicí s bohatou florální výzdobou. Svatostánek se prostíral na protilehlém jižním konci sálu, ovšem ještě za ním se nalézal jeden trakt podlouhlé budovy, který byl využit jako zázemí duchovních, kancelář a v patře zpěvácký chór, obě patra zde byla propojena zvláštním schodištěm, měla též vstup do hlavního sálu, na galerii i přímo ven. V prostoru stěně přiléhajícím ke svatostánku byla nad střechu vynesena konstrukce osmiboké kupole.

Zjednodušená novorománská průčelí se secesním dekorem rytmezují pilastry a sdružená okna svírající nad sebou v půlkruhově zakončené šambráně kruhové okénko. Podélná průčelí východní a západní mají postranní rizality završené trojúhelnými frontony. Štítová průčelí jižní a severní jsou ukončena půlkruhovým štítem rovněž s postranními rizality s půlkruhovými frontony. Štíty a frontony přitom lemují rostlinné motivy. Vstupní průčelí

navíc se středním předsazeným portikem s nově vestavěnou předsíní, ve štítě ční kamenné desatero.

4.1.3 Uherský Brod

Nejstarší písemnou zmínku o Židech v Uherském Brodě nalézáme až v listině z roku 1470. Domy židovských obyvatel i se synagogou (předměstská židovská osada) se zprvu nacházely na nevýhodném místě před hradbami města, východně od tehdejší Nivnické brány. Teprve od poloviny 16. století se s povolením vrchnosti Jana Jetřicha z Kunovic několik rodin usadilo ve vnitřním městě v ulici Nivnické. Tento proces se urychlil na počátku třicetileté války. Soužití s křesťanskými sousedy však přinášelo stále konflikty. Násilnou transakcí za pomoci vrchnosti proto došlo v roce 1686 k přemístění židovských obyvatel z domů převážně v Nivnické ulici do nově vyměřeného a zdí odděleného areálu ghetta v jihovýchodním sektoru hrazeného města, kde byla též vystavěna nová synagoga. V letech 1727-1848 musely stovky přespolečných Židů (nad povolených 160 familiantů) odejít do Uher, kde založili řadu židovských obcí, tzv. filiálky mateřské ŽO⁵. Po staletí patřil Uherský Brod k nejpočetnějším a nejvýznamnějším židovským obcím na Moravě, v polovině 19. století jeho téměř 1100 souvěrců tehdy představovalo přes čtvrtinu obyvatel města.

Za revolučních událostí 1848-49 postavili brodští Židé vlastní národní gardu o 50 členech k ostraze židovské čtvrti. Nabytím občanských práv v roce 1848 došlo k politickému, hospodářskému a kulturnímu rozvoji židovského společenství, v letech 1849 až 1919 existovala samostatná židovská politická obec- Obec židovská. Uherský Brod byl jedinou komunitou u nás, kde pod vlivem uherských událostí došlo k rozkolu obce na ortodoxní a reformní větev. V té době existovala ve městě řada židovských spolků, četné nadace a také židovské gymnázium (zakladatel rabín Moritz Jung; 1901). Tragickým epilogem židovského společenství v Uherském Brodě se stala nacistická rasová perzekuce v letech 2. světové války. Právě Uherský Brod byl nacisty určen jako jedno z pěti moravských měst, kam byli židovští obyvatelé z daného regionu soustředěni a po registraci z budovy gymnázia Komenského deportováni. Třemi transporty v lednu 1943 byli Židé odvezeni do koncentračního tábora v Terezíně a odtud do vyhlazovacích táborů na východě.

Starší židovské sídliště se nalézalo v málo výhodné lokalitě těsně před hradbami města, mezi jihovýchodním obvodem historického jádra a tehdejším břehem řeky Olšavy. Dané místo trpělo nájezdy nepřátel a častými požáry a povodněmi. Židé při dalším rozvoji

⁵ Byly to např. Nové Mesto nad Váhom, Trenčín, Beckov a Vrbové.

vykupovali domy na předměstí od křesťanských sousedů, ale postupně se snažili též zakupovat v bezpečnějším a obchodně výhodnějším vnitřním městě. V roce 1558 povolila vrchnost se zde usadit čtyřem rodinám, roku 1595 páté. Proces urychlily události třicetileté války. V roce 1622 bylo předměstí zle poničeno a židovští obyvatelé získali od vrchnosti povolení stěhovat se do vnitřního města, do domů opuštěných katolíky. V letech 1622-25 se zvýšil počet židovských domů ve městě z pěti na 48. Židovská komunita dále rostla, mj. přílivem utečenců z Vídně a Dolních Rakous. V roce 1671 napočteno ve vnitřním městě už 73 domů v rukou Židů. Poslední ránu předměstskému židovskému osídlení zasadil nájezd kuruců v roce 1683, kdy bylo povražďeno kolem 200 Židů a zdejší domy vypáleny.

Roku 1686 došlo nedobrovolnou transakcí na pokyn vrchnosti, kdy domy úředně odhadla komise, k přesídlení Židů z domů převážně v Nivnické ulici do nově vyměřeného a zdí odděleného areálu ghetta o ploše 4,2 ha v jihovýchodním sektoru hrazeného města, tři roky předtím vypáleného kurici, a kde byla později též vystavěna nová synagoga. V dalších letech byla zástavba dále zahušťována přístavbami.

Novou židovskou čtvrť tvořily pravidelné bloky domů v jihovýchodním sektoru hrazeného města. Mezi bloky vedly úzké ulice a užší soutky, napříč bloků snad též vnitřní veřejné průchody. Ghetto tvaru přibližně čtyřúhelníku bývalo dříve odděleno zdí a na pěti ulicích řetězem. Často se zde vyskytoval jev zvaný kondominium, tj. reálné dělení domu na vlastnické díly.

Čtvrť zvaná lidově Židovna s původní domovní zástavbou po stavebně technické stránce příliš odrážela chudobu svých obyvatel, a proto se stala po poškozeních za 2. světové války takřka celá obětí postupné asanace, dnes na jejím místě nalezneme čtyřpodlažní bytové domy sídlištního typu. Z původních 105 domů (včetně synagogy) stojí jediný, secesní židovská škola (1904-05), dnes Katolická škola, na jejímž průčelí visí od přelomu tisíciletí pamětní deska vyvrácené židovské komunitě. Společně s běžnými obytnými domy tak v nenávratnu zmizela ortodoxní modlitebna, rituální lázeň, náboženská studovna a rabinát, rituální porážka, chudobinec, masné krámy a obecní dům.

Stará synagoga byla situována při jihovýchodním obvodu historického jádra, pod hradbami. Budova neznámého stáří ztěžovala svou mohutností

Obr. č. 13 Pamětní deska Uh. Brod

Zdroj: vlastní

obranu města, proto byla opakovaně stržena a po skončení bojů a zklidnění situace znovu na stejném místě vystavěna. Existovala snad od konce 15. století do roku 1704, přičemž absolvovala časté přestavby. Byla to samostatně stojící, vyšší zděná budova obdélného půdorysu se šikmou střechou a v jakémsi dvorku ještě z obranných důvodů obehnaná vysokou zdí. Vzhledem k výšce budovy se objevuje vnější opěrný pilíř. Klenutý hlavní sál prosvětlen z bočních stran dvěma či třemi vysokými okny. Svatostánek synagogy byl orientován k východu, vstup od západu.

Nová synagoga stála uprostřed někdejší židovské čtvrti. Postavena byla na základě povolení z roku 1696 a za finanční podpory vrchnosti hraběte Maxmiliána Oldřicha z Kounic-Rietbergu zřejmě na ploše staršího zaniklého křesťanského hřbitova mezi lety 1704-12. Byla to monumentální budova v barokním slohu, prý stavěná podle vzoru tzv. Portugalské synagogy v Amsterdamu. Někdy ve 2. polovině 19. století byl vnitřní prostor s klenbami a sloupy zcela přestavěn a nahrazen subtilní litinovou konstrukcí, též změněna dispozice hlavního sálu- řečniště přesunuto ze středu sálu ke svatostánku. V noci z 30. na 31. července 1941 byla synagoga fašisty vandalsky vypálena, její trosky pak odklizeny až krátce po válce.

Starý židovský hřbitov se prostírá v členitém terénu pod středověkými městskými hradbami. Pravděpodobně sloužil k pochování mrtvých od vzniku židovské obce. Nejstarší dochovaný náhrobek pocházel z roku 1601. Plocha vznikla rozšiřováním ve třech etapách vždy po zaplnění předchozího úseku, střední část měla prý být dokonce nasypaná na vrstvě. Roku 1721 dala vrchnost hřbitov na prosbu židovských starších ohradit. Přestalo se zde pohřbívat se založením nového hřbitova r. 1870. Na příkaz nacistů byl v letech 1941-42 násilně zlikvidován a náhrobky odstraněny- sto nejhodnotnějších a nejstarších náhrobních kamenů bylo zachráněno odkoupením a instalací na novém pohřebišti. Ostatní kameny zlikvidovány, část měla být v roce 1945 Němci použita jako protitankové překážky. V noci na 4. dubna 1945 spadlo na plochu hřbitova několik bomb, které vytvořily velké krátery. Pozemek má dnes podobu městského parku. V roce 2008 zde byl nainstalován působivý památník. Na hřbitově se nacházela i márnice. Márnice byla prostá přízemní stavba obdélného půdorysu, s valbovou střechou, nezvykle umístěná nikoli při vstupu, ale v její jižní části u silnice. Ohradní zeď z jižní strany bal pravděpodobně novější cihelná. Vstupní brána novodobá, ve zděném oblouku nad samostatnými kovanými vraty čněl hebrejský nápis.

Obr. č. 14 Památník v Uherském Brodě

Zdroj: vlastní

Jedinou celistvou připomínkou historie zdejší židovské obce zůstal nový hřbitov ležící na předměstí východně od centra, na mírném svahu se sklonem k jihu proti areálu pivovaru. Jak zpravuje zazděná pamětní deska na pilíři vstupní brány, byl pozemek zakoupen v roce 1870. Původně měl hřbitov tvar čtyřúhelníku, nově připomíná písmeno W. Na ploše je dochováno 985 převážně novodobých náhrobků a zhruba 100 náhrobků přenesených ze starého hřbitova, které se nacházejí ve dvou řadách u zdi v zadní části hřbitova. Poslední pohřeb se uskutečnil v roce 1992.

V jihozápadním rohu při vstupu stojí obřadní síň historizující architektonického pojetí z roku 1906 se štítem a hebrejským nápisem na průčelí nad portálem v překladu „A vyvedu vás z hrobů vašich, lide můj, a uvedu vás do země izraelské“. Její čelní stěnu v interiéru pokrývají desky se 785 jmény obětí nacistické rasové genocidy včetně 27 popravených. Nalezneme zde též pět mramorových pamětních desek se zlatými německými nápisy, zachráněných z vypálené brodské synagogy.

Obr. č. 15 Obřadní síň v Uherském Brodě

31 Obr. č. 16 Židovský hřbitov v Uherském Brodě

Zdroj: vlastní

4.1.4 Uherský Ostroh

Počátky existence izraelské komunity v Uherském Ostrohu jsou předpokládány po vypovězení Židů z královských měst, tedy ve 2. polovině 15. století. Nejstarší písemná zmínka o nich se však objevuje až o století později roku 1573. Společně s městem prožívali Židé vše dobré i zlé- útoky a plenění nepřátel, požáry a povodně z řeky Moravy. Podle původního názvu města Stanice/Stenice vzniklo židovské jméno Steinitz. Získáním plných občanských práv v polovině 19. století se Židé zapojili do veřejného a hospodářského života a zasloužili se o ekonomické povznesení města. Byl vystavěn cukrovar, strojní mlýn a pila, hostinec, panský vinný sklep nebo sladovna. V letech 1849-1919 bylo území bývalého ghetta samostatnou politickou obcí. Konec staletému spolužití židovského etnika přinesla nacistická rasová perzekuce v letech 2. Světové války.

Dnes žije v Uherském Ostrohu jen jediná rodina hlásící se k židovské víře.

Na plošně stísněném ostrově mezi rameny řeky Moravy našly židovské domy své místo v jihovýchodním sektoru, mezi vnějším obvodem měšťanských domů a nábřežím řeky. Půdorysně i prostorově je na první pohled zřetelný rozdíl mezi relativně velkorysou měšťanskou a drobnou stísněnou židovskou zástavbou. Jeden až dvoupodlažní domky židovské čtvrti se k sobě přimykají v těsné řadové skladbě, parcelách s maximální mírou zastavění, bez hospodářských traktů a zahrádek, jen zřídka s dvorkem.

Původní jádro židovské čtvrti představuje blok domů „za kostelem“, od tehdejší městské brány až k synagoze. Mladší část ghetta tvořila titěrná, vysloveně chudinská zástavba za templem v jižním rohu jádra. V důsledku četných katastrof (požárů a povodní) doznala ostrožská čtvrť mnoha změn a přestaveb, přesto se ještě několik původních stavebních prvků zachovalo.

Společným potřebám všech členů obce sloužily budovy institucí jako obecní dům (radnice) a taky škola. Na třech místech musela být v 18. a v 1. polovině 19. století čtvrť o sobotách,

nedělích a svátcích oddělena od křesťanského města řetězem či drátem. Z dříve 35 domů židovské čtvrti se do dnešních dnů dochovalo v různém stavu 26 budov (mezi nimi již zmíněná škola a obecní dům), zbylých 9 bylo zbořeno.

Obr. č. 17 Synagoga v Uherském Ostrohu

Zdroj: www.zanikleobce.cz

Existenci božího stánku předpokládáme nedlouho po konstituování židovské obce. Synagoga byla po poškozeních za požárů a plenění nepřátel vždy obnovena či opravena, zásadně pak v polovině 17. století po skončení třicetileté války. Poslední vzhled ostrožské synagogy ukazuje na stavbu klasicistního architektonického pojetí, z doby kolem roku 1800. Ostrožský templ sloužil svému účelu do začátku okupace, v roce 1944 jej nacisté přikázali srovnat se zemí. Vzniklo tak malé náměstíčko při křížení ulic, jež bylo po válce vysazením tují upraveno na parčík. Po roce 1989 byl přibližný obvod někdejší synagogy renovován výstavbou nízké zídky a na příští roky se zde připravuje umístění památníku.

V roce 1635 bylo založeno staré pohřebiště. Pozemek byl výrazně podélného nepravidelného tvaru, rovinný, ohrazen kamennou zdí s vjezdem na západě a vstupními vrátky na jihu. Plocha hřbitova byla údajně během let několikrát nasypávána- zvýšena, aby bylo možno pro nedostatek místa pohřbívat ve vrstvách. Řady hrobů byly založeny ve směru sever-jih nápisem čelem k východu. V roce 1851 žádala židovská obec neúspěšně o povolení k rozšíření hřbitova, proto si v roce 1862 založila pohřebiště nové. Starý hřbitov postupně pustl, byl zarostlý keři a stromy, při náletu v roce 1944 na jeho plochu spadla letecká puma.

Pozemek pro nový hřbitov získala židovská obec v těsném sousedství křesťanského hřbitova, pouhých 100 metrů od starého pohřebiště. V přední části od silnice byl v roce 1868 postaven hrobnický dům s márnicí. Pohřbívalo se v pravidelných řadách v severním zadním sektoru pozemku, a to odzadu dopředu. Výsledkem je dnes 22 řad novodobých poemancipačních náhrobků vždy přibližně po deseti kusech v řadě, jež rozděluje středová ulička.

Obr. č. 18 Židovský hřbitov v Uherském Ostrohu

Počátkem 90. let 20. století byly v nejzazší, východní části hřbitova rozmístěny a osazeny ve čtyřech řadách po přibližně 25 kusech náhrobky přenesené ze starého pohřebiště. Nejstarší zjištěný náhrobní kámen pochází z roku 1700. V roce 1959 byl při vstupu nově vyděleného židovského hřbitova odhalen památník 85 obětí rasové perzekuce v letech 2. světové války. V létě 2009 došlo k vandalskému poničení 63 náhrobních kamenů. (Klenovský, 2010; Večeřová, 2009)

Zdroj: www.uhostroh.cz

4.1.5 Holešov

Město Holešov leží na rozmezí Hané a Valašska, na západním okraji Hostýnských vrchů, na březích říčky Rusavy. Je tzv. pověřenou obcí II. stupně a nejen správním, ale také průmyslovým a společenským centrem Mikroregionu Holešovsko. Nejstarší zmínka o Holešovu pochází z roku 1141. Jako městečko je uváděn od druhé poloviny 13. století a městem se stal ve 14. století.

Archeologickými nálezy je doloženo předhistorické osídlení regionu. Největší kulturní rozmach prožil po třicetileté válce, kdy byl ve vlastnictví Rottalů. V roce 1850 bylo zřízeno okresní hejtmanství a soud a město se stalo ekonomickým střediskem regionu. Do roku 1960 okres Holešov, kdy při nové územní reorganizaci byl přičleněn k okresu kroměřížskému.

Celková výměra je 3 409 ha, počet obyvatel přibližně 12 500. Holešov je centrem mikroregionu s 19 obcemi. [2]

Holešov se ve druhé polovině 19. století začal probouzet i národnostně, horlivými vlastenci byl založen Čtenářský spolek, pěvecký spolek Podhoran, hasičsko-sokolská jednota Sokol. Město mělo v té době kolem 5 000 obyvatel.

Okresní město se stalo i ekonomickým střediskem. Zprvu to bylo sídlo velkostatku a většího počtu obchodnických a řemeslnických živností, v nichž některé nabývaly tovární charakter. Mezi průmyslovými podniky byl nejvýrazněji zastoupen průmysl dřevařský a nábytkářský, pletárenský a potravinářský. Patřil mezi ně zejména závod bratří Thonetů, vyrábějící ohýbaný nábytek, a Kneislova továrna na cukrovinky ve Všetulích, pivovar a sladovna. Později přibýly k nim podniky kovodělného, chemického a kožedělného průmyslu i několik tiskáren, z nichž nejznámější je Klabusayova litografie, jedna z nejstarších v českých zemích.

V poválečném období Holešov opět ožil stavebním ruchem. Byly postaveny nové budovy okresního soudu či Spořitelny města Holešov, několik městských činžovních domů, vybudována nová kanalizace a vodovod. Holešov se stal sídlem cejchovního úřadu, katastrálního měřičského úřadu, okresního silničního výboru, v letech 1938-1939 zde byl umístěn janičářský prapor č. 10.

V období okupace byl přechodně v letech 1942-1945 zrušen holešovský okres, aby byl opět v roce 1945 obnoven v původních hranicích. S malými změnami tak zůstal až do roku 1960. [3]

Obr. č. 19 Město Holešov

Zdroj: <http://www.holesov.info/informace-pro-turisty>

Jedna z největších a nejvýznamnějších židovských obcí na Moravě se v minulosti nalézala v Holešově (německy Holleschau). Nejstarší zmínku o Židech na Holešovsku představuje zpráva v zemských deskách moravských z roku 1391, podle níž měl Žid Pešák z Brna získat dvůr v Kostelci u Holešova. Počátky židovského osídlení Holešova však s jistotou souvisejí až s vypovězením Židů z moravských královských měst v roce 1454, zde zřejmě především z Olomouce a Uničova. Své sídliště postupně rozvinuli na předměstí hned za Přerovskou bránou.

V historii utrpěl Holešov i židovské město značné škody. Od třicetileté války, vypálení města, až po morovou pohromu. Židovská obec získala v roce 1651 významná privilegia od nového majitele panství hraběte Jana Rottala. Význam zdejší židovské komunity potvrzuje fakt, že se v Holešově konalo v roce 1653 první synodální rabínské shromáždění, na němž byly upraveny a rozšířeny staré statuty moravských židovských obcí. Židé měli v té době vlastnit téměř třetinu pozemkové držby v Holešově, postupně se zakupovali do domů na náměstí, což nakonec vedlo až k jejímu nucenému přestěhování zpět do ghetta při separační akci v letech 1727-8.

Špatné události však pokračovaly. Při hrozbě vypovězení Židů ze země za císařovny Marie Terezie v roce 1742 byla holešovská synagoga úředně uzavřena, předáci obce uvězněni a obecní jmění a bohoslužebné předměty zabaveny. V roce 1745 a 1842 požáry zničily třetinu

domů ghetta. Při pogromu dne 5. dubna 1774 byly vyrabovány všechny domy v ghettu včetně staré synagogy. V 17. a 18. století bylo v Holešově rozšířeno šabatiánské hnutí a do počátku 19. století zde působila známá ješiva, tj. vyšší náboženské učiliště. Rok 1848 přinesl revoluční události. Židé získali plná občanská práva a mohli se mj. volně stěhovat mimo ghetta. Ovšem případy stěhování prvních židovských rodin do domů na náměstí vedly v roce 1850 k novým násilnostem a výtržnostem. Od roku 1849 existovala samostatná židovská politická obec s vlastní komunální správou na čele se starostou, obec vydržovala svou policii, hasiče a ponocné.

Židé se ve 2. polovině 19. století a v 1. polovině 20. století plně zapojili do hospodářského a společenského života. Důkazem jsou četné holešovské podniky jako továrna na výrobu nábytku, továrna na čepice a kožešiny, továrna na oděvy, továrna na umělá hnojiva, koželužna. Na počátku 20. století působily v Holešově židovské spolky Zephyra (akademický), Sulamit (dívčí) a pohřební bratrstvo Chevra kadiša. Zrušení jazykových nařízení vyvolaly v Holešově národnostní roztrpčení, jež vyvrcholilo v nové útoky proti Židům. Nepokoje ve dnech 21. – 24. října 1899 si vyžádaly čtyři oběti. Čtvrtý pogrom v Holešově (vůbec poslední v našich zemích) se udal na začátku prosince roku 1918. Nabyt takových rozměrů, že vojsko povoláné z Kroměříže, muselo sjednat pořádek.

Vždy po pogromech se rapidně snížil počet Židů usedlých v Holešově v důsledku emigrace. Židovská politická obec byla zrušena na základě vládního usnesení z 15. května 1919. Tragický závěr staleté existence židovské komunity v Holešově přišla nacistická mašinérie v letech 2. světové války. Obyvatelé židovského původu podle rasových zákonů byli postupně připraveni o občanská práva, pak o majetek a nakonec o holé životy. Transportem v lednu 1943 bylo přes sběrné středisko v Uherském Brodě deportováno 273 židovských obyvatel Holešova a blízkého okolí. Hrůzy války přežilo jen 15 osob židovského vyznání.

Po svém příchodu do Holešova v polovině 15. století se Židé usadili na severním obvodu jádra vymezeného opevněním, při jedné ze tří městských bran- Přerovské, potom také zvané Židovské. Těžiště starší zástavby židovské čtvrti se předpokládá v prostoru kolem Staré synagogy, vymezeném Přerovskou ulicí, městským opevněním a dnešní Příční ulicí. Při stálém početním růstu komunity se areál čtvrti dále rozšiřoval východně v Židovské ulici podél linie jádra směrem k zámku a západně do dnešních ulic U Potoka a Dlážanky. Ve 2. polovině 17. století a na počátku 18. století byli Židé již zakoupeni též v předních křesťanských domech v Malé ulici a dokonce v pěti domech na náměstí.

Podle tzv. translokačního reskriptu z roku 1726 byla úředně nařízena separace Židů do ghett s odstraněním jejich domů z okolí kostelů, náměstí a tras procesí. Existence čtyř separačních plánů a rozsáhlá spisová akta dokládá, že situace v Holešově nebyla jednoduchá. Nakonec byli Židé z náměstí přesídleni do části kolonie domků vystavěných v té době v jednotném pojetí rottalovskou vrchností na volné ploše mezi dosavadním ghetttem a židovským hřbitovem. Kolonie sestávala ze dvou skupin přízemních typizovaných venkovských domků-chalup po obou stranách ulice, těsně k sobě řazených, s hřebenem střechy kolmo k ulici. Skupina přiléhající ke ghetttu byla osídlena Židy, zatímco vzdálenější řadu ke hřbitovu obývali vždycky jen křesťanští poddaní. Další změny se děly jen přístavbami, dělením a slučováním domů uvnitř areálu. Plošný rozsah ghetta činil 4,5 hektaru, byl tedy jeden z největších na Moravě. Za existence samostatné politické obce měla židovská čtvrť vyčleněn dokonce svůj samostatný pozemkový katastr. Z původních 108 domů se dochovalo 56, například škola, náboženská studovna bet ha-midraš nebo špitál.

Uprostřed dnešního náměstí Svobody stávala honosná synagoga se čtyřmi cibulovitými věžemi v rozích a bohatě zdobeným interiérem. Tato umělecká a historická vzácnost byla zničena při antisemitském nájezdu nacistů v roce 1941, stávala tu od roku 1893 a zachovala se jen díky tomu, že už byla opuštěná a zchátralá a nemohla už dostatečně reprezentovat společenský význam židovské obce. Na místě této „Staré“ synagogy stávala původně skromná dřevěná synagoga, spíš jen učebna talmudismu. Požár roku 1560 zničil převážnou část okolních domů a také modlitebnu. Brzy poté se ale Židé pustili do stavby synagogy kamenné. Svým ojedinělým charakterem lidového polského typu je zajímavým dokladem kulturní úrovně Židovstva v 16. - 18. století. Protože všechny ostatní synagogy tohoto typu byly v celé střední Evropě nacisty zničeny, stala se světovým unikátem.

Stará holešovská synagoga nese čestný titul „Šachová synagoga“ k počtě učeného holešovského rabína Sabbatai ben Meir Kohena, zvaného „Šach“, který se uchýlil do Holešova, kde jako významný teologický učenec a náboženský spisovatel roku 1663 zemřel. Jeho hrob na místním židovském hřbitově se stal poutním místem Židů z celého světa. Z nové synagogy, zničené nacisty, se zachovala jen vzácná chrámová opona z roku 1730 s hebrejským nápisem „*Uvědom si, že stojíš před tváří krále*“. Je uložena ve Státním židovském muzeu v Praze.

Nová synagoga byla postavena v maursko-orientálním slohu v letech 1891-1893. K bohoslužebným účelům sloužila do nacistické okupace. V roce 1941 byla vypálena nacisty a následně zbořena. Pozemek byl pak upraven na park. (Večeřová, 2009); [4]

Hřbitov se rozprostírá na levém břehu Rusavy a s budovami, které k němu náležejí, zaujímá plochu 9 581 m² a je zde dochováno na 1 500 náhrobků. Od řeky je oddělen vysokou zdí, většinou značně narušenou. Na straně východní a západní je hřbitov vklíněn mezi sousední zahrady, které původně patřily křesťanským usedlíkům, od nichž židovská obec přikupovala části pozemků k rozšíření hřbitova.

Obr. č. 20 Panorama Židovského hřbitova v Holešově

Zdroj: vlastní

Hřbitov byl založen ve 2. polovině 15. století, nejstarší čitelný náhrobek je z roku 1647. Pohřbívá se zde do současnosti. Naproti jiným hřbitovům (Mikulov) se nezdá, že by byly nasypávány nové vrstvy půdy. Jedná se o cenný hřbitov s náhrobky barokního, klasicistního a moderního typu.

Pohřební průvody vcházely do obřadní síně, v níž se ukládaly pohřební rekvizity. Pečovala o ně obec a pohřební bratrstvo Chevra kadiša (Svaté bratrstvo), spolek pro podporu a pomoc pozůstalým. Dnes tato místnost představuje pietní vzpomínkovou síň, na jejíž levé straně jsou umístěny mramorové desky se jmény 253 obětí koncentračních táborů a nacistické hrůzovlády. (Klenovský, 2001; Večeřová, 2009); [4]

Obr. č. 21 Tumba rabína Šacha

Obr. č. 22 Obřadní síň při hřbitově v Holešově

Obr. č. 23 Šachova synagoga v Holešově

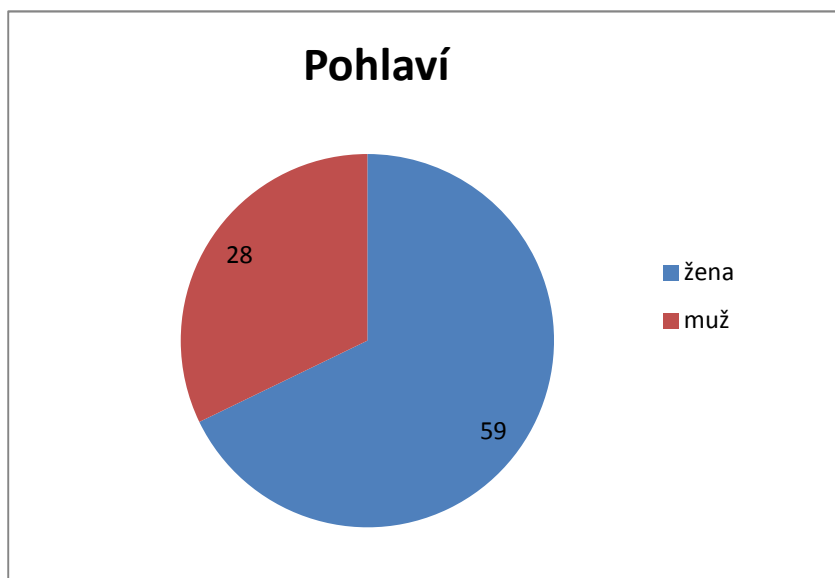
Zdroj: vlastní

5 Výsledky výzkumu

Výzkum probíhal formou dotazníků. Na výzkumu se podílelo 87 účastníků z 90 rozdaných dotazníků. Úspěšnost vyplnění je tedy cca 97%. Dotazníky mohli účastníci vyplňovat na internetu nebo také na veřejnosti. Předmětem dotazníku bylo zjistit, kolik účastníků zná a navštěvuje židovské památky ve Zlínském kraji. Účastníci byli rozdílného věku i pohlaví a hlavně také rozličných názorů. Dotazník byl sestaven z většiny uzavřených otázek a na dvě otázky mohli účastníci výzkumu odpovědět libovolně, tedy odpovídali na dvě otevřené otázky. Výsledky výzkumu jsou znázorněny graficky a tyto výsledky jsou také okomentovány.

Otázka č. 1: Pohlaví

Graf č. 1 Výsledky výzkumu – Pohlaví

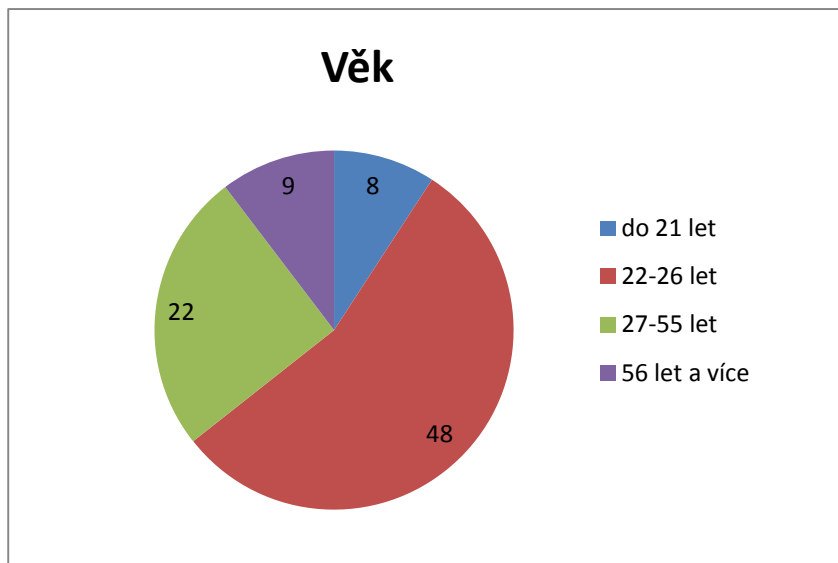

Zdroj: Vlastní výzkum

Z grafu lze vyčíst, že nejčastěji dotazník vyplňovaly ženy a to přesně 59, což je 68% ze všech účastníků. Mužů odpovídalo 28, což je 32%.

Otázka č. 2: Věk

Graf č. 2 Výsledky výzkumu – Věk

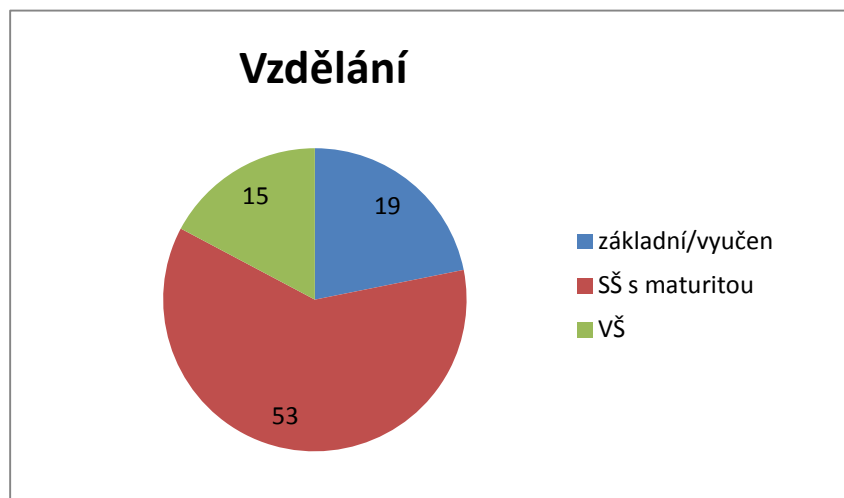

Zdroj: Vlastní výzkum

Další otázka měla zjistit, do jaké věkové kategorie účastníci spadají. Byly čtyři kategorie a nejvíce účastníkům bylo od 22-26 let, což je z celkového počtu cca 55%. Dále pak odpovídala skupina mezi 27-55 lety, což je cca 25% z celkového počtu. Zhruba stejně odpovídali kategorie do 21 let a také 56 let a více. Účastníků nad 56 let bylo o jednoho více než účastníků do 21 let.

Otázka č. 3: Vzdělání

Graf č. 3 Výsledky výzkumu – Vzdělání

Zdroj: Vlastní výzkum

Třetí otázka se zaměřovala na vzdělání účastníků. Nejvíce zastoupení mělo vzdělání středoškolské s maturitou, což je 61% ze všech odpovědí. Na druhém místě bylo vzdělání základní/vyučen s 22%. O čtyři odpovědi méně než u vzdělání základního bylo vzdělání vysokoškolské s 17%.

Otázka č. 4: Co se Vám vybaví při slově Židé/židovská historie?

Graf č. 4 Výsledky výzkumu – Co se Vám vybaví při slově Židé/židovská historie?

Zdroj: Vlastní výzkum

Při této otázce si mohli účastníci výzkumu vybírat z více možností, tzn., že mohli zaškrtnout více jak jednu odpověď. Nejvíce lidem se vybaví při slově Židé/židovská historie koncentrační tábory. Tuto možnost si vybralo 68% dotázaných. Na druhém místě se jim vybaví 2. světová válka s 55%, dále pak Hitler, 43%, žlutá hvězda, 37%. S velkým odstupem to jsou bohatství a architektura s 24% a 15%. Pět účastníků taky zaškrtnulo možnost jiné, kde psali svůj názor. Vyskytli se tu odpovědi jako kořeny křesťanství, stát Izrael, judaismus, holocaust a také bezpráví.

Otázka č. 5: Víte, co je to židovská památka?

Graf č. 5 Výsledky výzkumu – Co je to židovská památka?

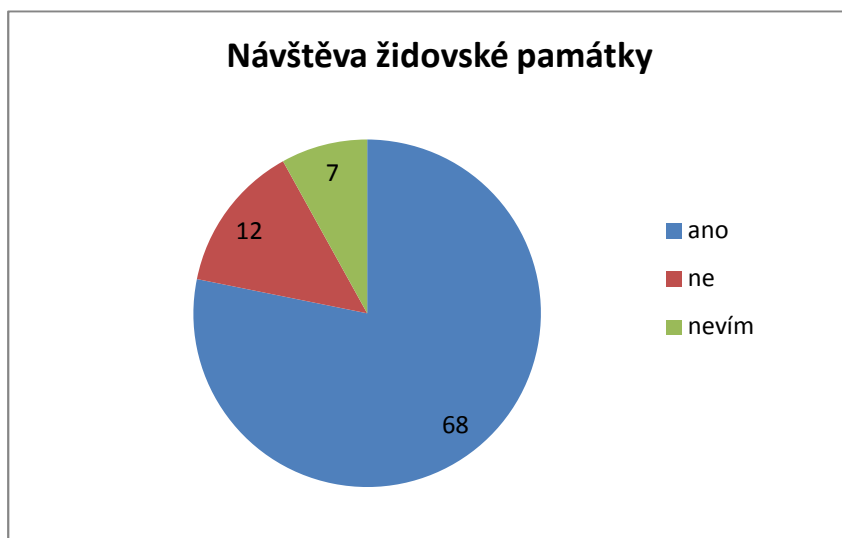

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 5 měla zjistit, zda účastníci výzkumu ví, co je to židovská památka. Většina, to je 88%, ví přesně co je to židovská památka. 12% účastníků udalo, že neví co je to židovská památka.

Otázka č. 6: Navštívili jste někdy židovskou památku?

Graf č. 6 Výsledky výzkumu - Návštěva židovské památky

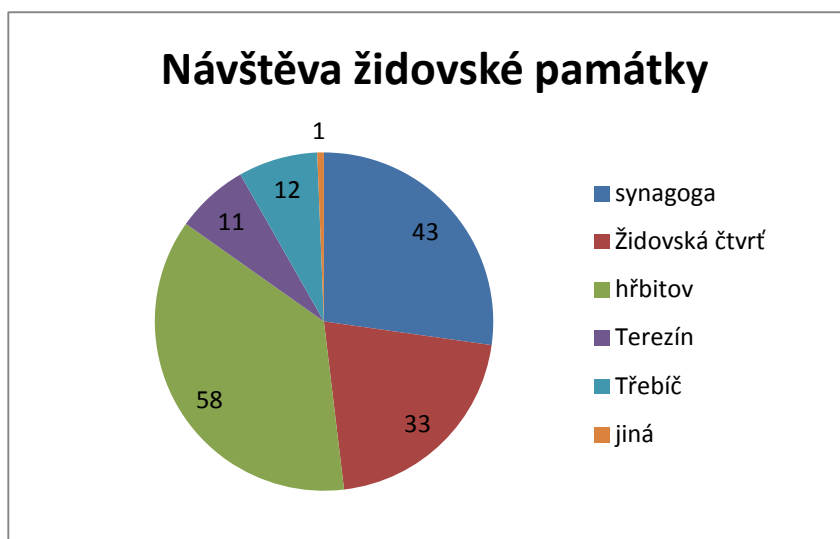

Zdroj: Vlastní výzkum

Tato otázka měla za úkol zjistit, zda účastníci někdy navštívili židovskou památku. 78% účastníků někdy židovskou památku navštívilo a 14% ne. 8% účastníků uvádí, že neví, zda se jednalo o židovskou památku.

Otázka č. 7: Pokud ano, jakou?

Graf č. 7 Výsledky výzkumu – Návštěva židovské památky

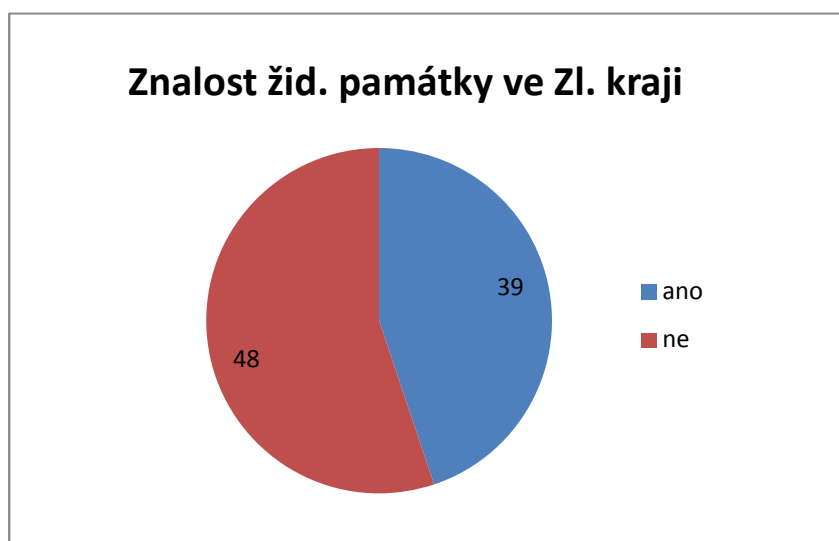

Zdroj: Vlastní výzkum

Na další otázku účastníci odpovídali je tehdy, pokud na předchozí otázku odpověděli ano. Také účastníci mohli odpovídat více možnostmi. Takže pokud někdy navštívili židovskou památku byl to nejvíce hřbitov s 81% všech odpovědí. Dále to byla synagoga s 60% a Židovská čtvrť s 46%. Méně jich pak někdy navštívilo Třebíč nebo Terezín. Tady to bylo kolem 16% odpovědí. Jeden z dotazovaných navštívil jinou než vyjmenovanou židovskou památku a to Osvětim.

Otázka č. 8: Znáte nějakou židovskou památku ve Zlínském kraji?

Graf č. 8 Výsledky výzkumu – Znalost žid. památky ve Zlínském kraji

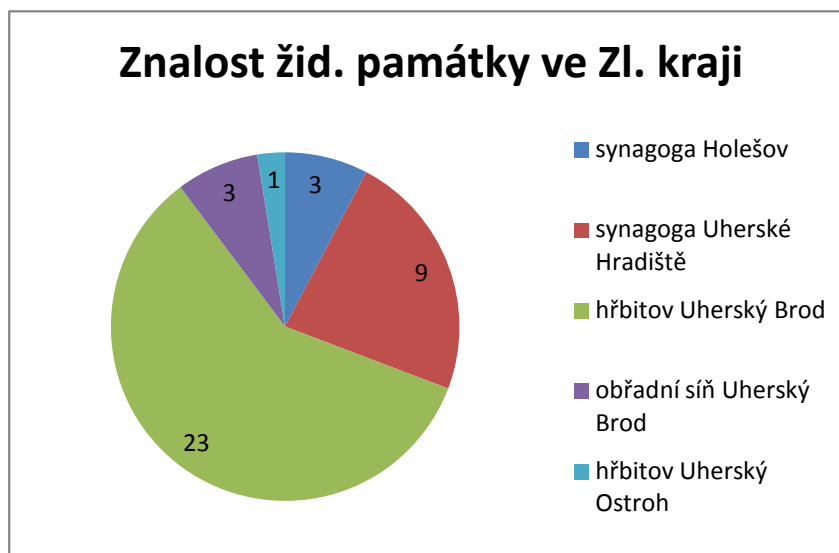

Zdroj: Vlastní výzkum

Z grafu číslo 8 vyplývá, že 55% dotázaných nezná žádnou židovskou památku ve Zlínském kraji. Pouze 45% účastníků odpovědělo ano. Tedy necelá polovina se setkala s židovskou památkou na území Zlínského kraje.

Otázka č. 9: Pokud ano, jakou?

Graf č. 9 Výsledky výzkumu – Znalost žid. Památky ve Zlínském kraji

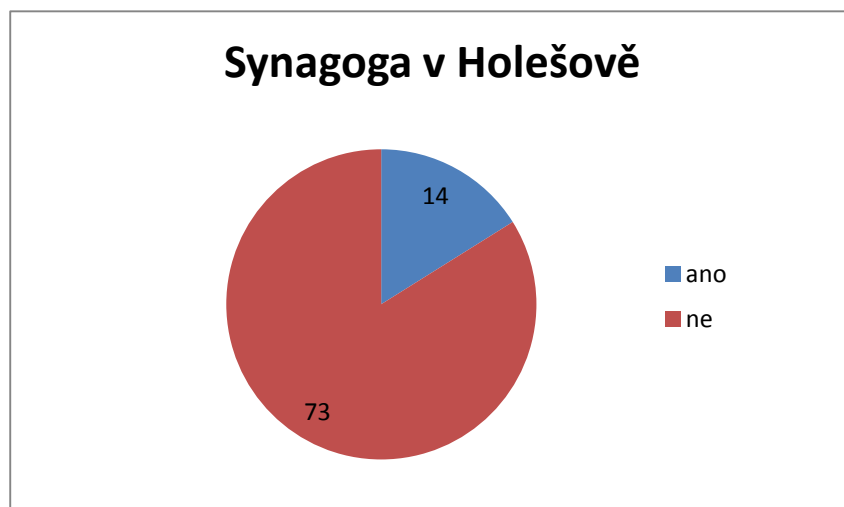

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 9 odpovídali jen ti účastníci, kteří na předchozí otázku odpověděli, že znají nějakou židovskou památku ve Zlínském kraji. U této otázky mohli napsat, o jakou památku se přesně jednalo. Nejvíce dotazovaných navštívilo židovský hřbitov v Uherském Brodě a to 23. O dost méně dotazovaných navštívilo synagogu v Uherském Hradišti, která je momentálně městskou knihovnou. Tuto odpověď zaznačilo 9 dotazovaných. Po 3 dotazovaných navštívilo synagogu v Holešově a také obřadní síň v Uherském Brodě. Jediný dotazovaný navštívil židovský hřbitov v Uherském Ostrohu.

Otázka č. 10: Slyšeli jste o synagoze v Holešově?

Graf č. 10 Výsledky výzkumu – Synagoga v Holešově

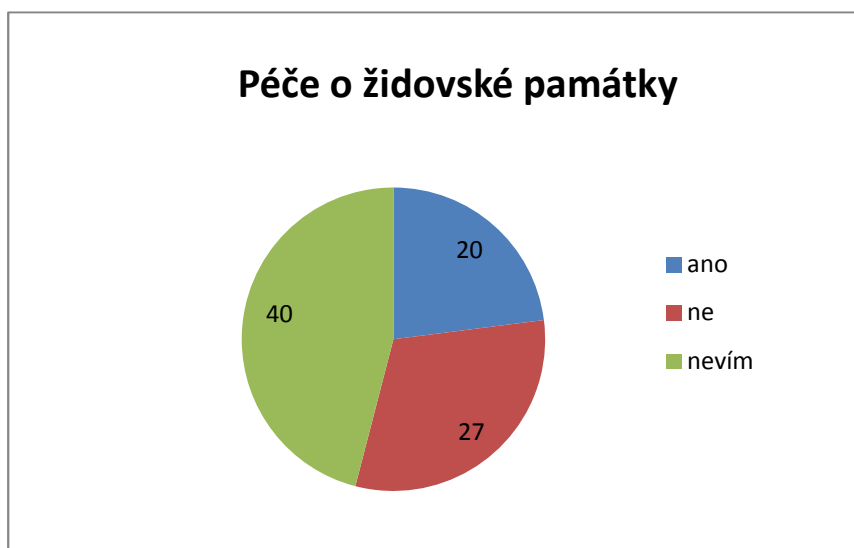

Zdroj: Vlastní výzkum

Na otázku zda dotazovaní někdy slyšeli o synagoze v Holešově, odpovědělo 84% z nich, že o této synagoze nikdy neslyšeli. Pouze 16% dotazovaných zná tuto synagogu.

Otázka č. 11: Myslíte si, že je o židovské památky dobře pečováno?

Graf č. 11 Výsledky výzkumu – Péče o židovské památky

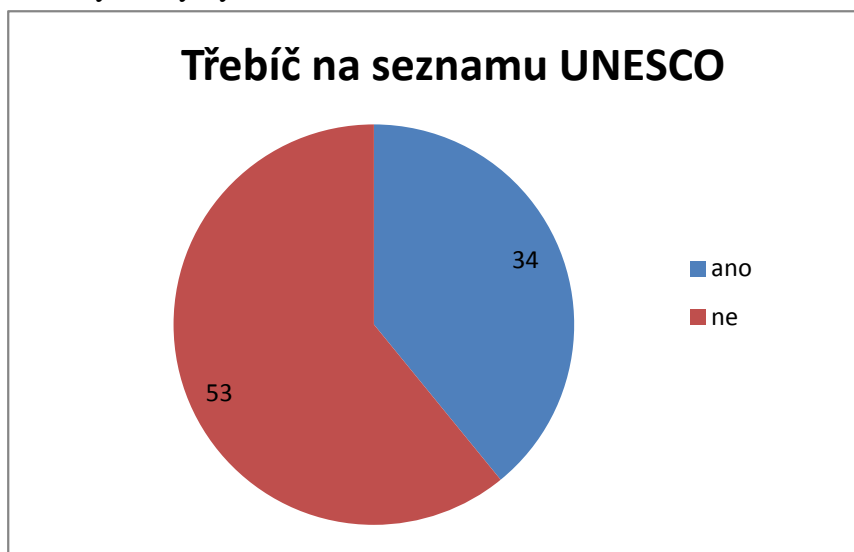

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle této otázky si 31% respondentů myslí, že o židovské památky není dobře pečováno. 23% respondentů je spokojeno s péčí o tyto památky a 46% neví, kdo se o tyto památky stará a jestli jsou spravovány dobře.

Otázka č. 12: Věděli jste, že Židovská čtvrť v Třebíči je zapsána na seznamu kulturního dědictví UNESCO?

Graf č. 12 Výsledky výzkumu – Třebíč na seznamu UNESCO

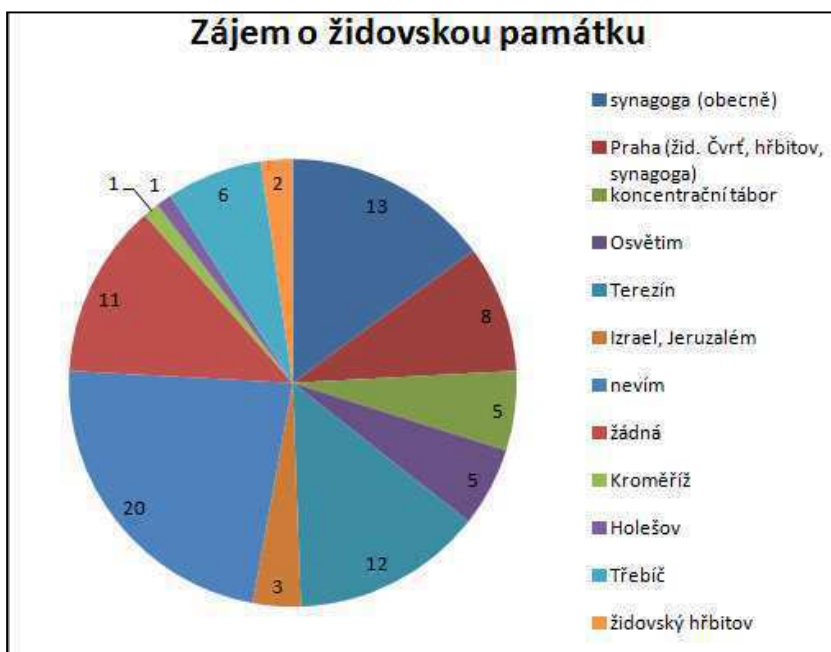

Zdroj: Vlastní výzkum

Dvanáctá otázka měla zjistit, zda respondenti znají seznam kulturního dědictví UNESCO, na kterém je židovská čtvrť v Třebíči zapsána. Větší polovina, to je 61%, nemá ponětí, že tato památka je zapsána na seznamu. Pouze 31% respondentů odpovědělo ano.

Otázka č. 13: Jaká místa s židovskou tematikou byste chtěli navštívit?

Graf č. 13 Výsledky výzkumu – Zájem o židovskou památku

Zdroj: Vlastní výzkum

Na tuto otázku mohli respondenti odpovědět jakkoliv. Tato otázka byla otevřená. Nejčastější odpověď od respondentů byla, že nemají zájem navštívit žádnou židovskou památku nebo neví, jakou památku by chtěli navštívit. Ti co by chtěli navštívit nějakou památku, nejčastěji jmenovali synagogu, poté Prahu, kde se nachází židovská čtvrť, hřbitov a také mnoho synagog. Dále to pak byli obecně židovské hřbitovy a koncentrační tábory (Terezín, Osvětim). Někteří respondenti také zmínili Holešov, Kroměříž a také bych jich pár chtělo do zahraničí, přesněji do Izraele a Jeruzaléma.

Závěr výsledků výzkumu

Z výsledků výzkumu lze poznat, že lidé si pod židovskou tematikou většinou představí 2. světovou válku a s ní spojené události, jako například koncentrační tábory. Někteří z nich také nepoznali, zda se jednalo o židovskou památku, pokud něco takového navštívili. Také z výzkumu vyplynulo, že lidé neznají regionální židovské památky nebo že se takové památky v jejich kraji vůbec vyskytují. Uvádí to otázka č. 10, kde se ptám na synagogu v Holešově. Naprostá většina o ní nikdy neslyšela. Možná i proto, že tyto památky nejsou tak dobře prezentovány, jako jiné památky měst a obcí. Z výzkumu také vyplynulo, že není zájem navštívit v budoucnu židovskou památku.

Je škoda, že z výsledků výzkumu vyplývá, že občané nevědí o židovských památkách tolik, i když Židé a jejich přítomnost byli nedílnou součástí naší historie. A mnozí z nich by si tyto informace nechtěli ani doplnit.

6 Závěr

Bakalářská práce se skládá z 6 kapitol. První kapitola se zabývá důvodem, proč jsem si toto téma zvolila. Ve druhé kapitole jsem popsala, jak budu v této práci postupovat. Třetí kapitola se zabývá teoretickými východisky, kde přiblížím judaismus. Ve čtvrté kapitole se zabývám Zlínským krajem a židovskými památkami na tomto území v jednotlivých obcích a městech. Nejvíce se dotýkám Holešova a jeho židovských památek. Pátá kapitola je moje praktická část, kde jsem sestavila dotazníky, na něž mi odpovídali oslovení respondenti. Šestá kapitola uzavírá mou bakalářskou práci.

Cílem mé bakalářské práce bylo přiblížit židovskou historii a jednotlivé obce a města ve Zlínském kraji, kde můžeme tyto židovské památky navštívit. Myslím, že cíl mé práce byl splněn. Na území Zlínského kraje se nachází mnoho těchto památek, kolem nichž lidé často procházejí bez povšimnutí. V práci jsem vyzdvihla pár míst, které může každý navštívit bez nějakých určitých plánů na výlet.

Vlastní výzkum také potvrdil, že lidé nemají zájem u tuto historii. Výzkumu se zúčastnili respondenti různých věkových kategorií. Ti mladší nemají potřebu cestovat za židovskými památkami. Starší ročníky si Židy vybavují spíše po stránce kolem 2. světové války, kterou mnozí z nich zažili.

Také bych doporučila městům a obcím, ve kterých se tyto pozůstatky židovských památek nachází, aby tyto místa více propagovali k navštívení. Třeba i různými akcemi, kde by si lidé dozvěděli více o náboženství, např. oslava židovských svátků. Do budoucnosti nejspíše nerealizovatelný nápad, ale města by mohli také pozvat, teď už jenom potomky Židů, kteří by na besedách popsali život svých předků v obcích, ve kterých vyrůstali nebo podnikali. Tyto památky si určitě zaslouží svou pozornost nejenom při výročí holocaustu a připomenutí jeho obětí.

Bakalářská práce mi pomohla rozšířit si vědomosti v oblasti židovských památek. Doplnila jsem si vědomosti a zjistila zajímavosti o židovské historii a jejich náboženství. Díky této práci jsem navštívila místa, která mi pomohla při sestavování této práce, a také jsem oslovovala lidi, kteří se podíleli na mém výzkumu. Věřím, že historie Židů a jejich památky nebudou v budoucnosti zapomenuty.

Seznam použité literatury

a) Literární a tištěné zdroje

AVINERI, Šlomo. *Zrození moderního sionismu*. 1. vyd. Praha: Sefer, 2001. 250 s. ISBN 80-85924-28-5.

FIEDLER, Jiří. *Židovské památky v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1992. 200 s. ISBN 80-900895-1-8

KLENOVSKÝ, Jaroslav. *Židovské památky Moravy a Slezska*. 1. vyd. Brno: ERA, 2001. 218 s. ISBN 80-86517-08-X

KLENOVSKÝ, Jaroslav. *Židovské památky Zlínského kraje*. 1. vyd. Zlín: Krajská knihovna Františka Bartoše, 2010. 134 s. ISBN 978-80-86886-35-0

PAVLÁT, Leo, Vladimír SADEK, Jiřina ŠEDINOVÁ, Miroslav KÁRNÝ, Anita FRANKOVÁ, Leo PAVLÁT, Alexandr PUTÍK, Leo PAVLÁT a Jiří FIEDLER. *Židé - dějiny a kultura*. 3. dopl. vyd. V Praze: Židovské muzeum, 2005, 160 s. ISBN 80-86889-11-4.

PAŘÍK, Arno. *Pražské Židovské Město*. Praha: Oswald, 1992. 93 s. ISBN 80-85433-14-1

PĚKNÝ, Tomáš. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. 2. přeprac. a rozšířené vyd. Praha: Sefer, 2001. 702 s. ISBN 80-85924-33-1

SPIEGEL, Paul. *Kdo jsou židé?* 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2007. 228 s. ISBN 978-80-87029-07-7

ROZKOŠNÁ, Blanka. *Židovské památky Čech: historie a památky židovského osídlení Čech*. 1. vyd. Šlapanice: ERA, 2004. 480 s. ISBN 80-86517-64-0

VEČEŘOVÁ, Petra. *Židovské památky v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2009. 296 s. ISBN 978-80-7376-142-4

VÍCHA, Kamil. *Symboly a svátky muslimů a židů*. Ostrava: Atelier Milata, 1996, 25 s. ISBN 80-86058-59-X

b) Internetové zdroje

[1] ZLÍNSKÝ KRAJ [online]. [cit. 2014-03-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-zlinsky.cz/o-kraji-cl-17.html>>

- [2] HOLEŠOV [online]. [cit. 2014-04-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.holesov.cz/mesto-holesov/>>
- [3] HOLEŠOV [online]. [cit. 2014-04-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.holesov.cz/mesto-holesov/historie/>>
- [4] HOLEŠOV JINÝMA OČIMA [online]. [cit. 2014-04-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.holesov.jinak.cz/zide.php?menu=2/>>
- [5] MĚSTO TŘEBÍČ [online]. [cit. 2014-04-07]. Dostupné z WWW: <<http://www.mesto-trebic.cz/zidovska-ctvrt.php/>>
- [6] ŽIDOVSKE MUZEUM V PRAZE [online]. [citace 2014-04-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.jewishmuseum.cz/cz/czvzuvod.html/>>

Seznam zkratek

aj.	a jiné
č.	číslo
č. p.	číslo popisné
ČR	Česká republika
dosl.	doslova
ha	hektar
hebr.	hebrejsky
km ²	kilometr čtvereční
m ²	metr čtvereční
mj.	mimo jiné
např.	například
obr.	obrázek
o. l.	občanského letopočtu
př. o. l.	před občanským letopočtem
pův.	původně
r.	roku
st.	století
tzv.	tak zvaný
ŽO	Židovská obec

Seznam obrázků

- Obr. č. 1 Vlajka státu Izraele
- Obr. č. 2 Staronová synagoga v Praze
- Obr. č. 3 Půdorys Staronové synagogy v Praze
- Obr. č. 4 typy náhrobků- stély
- Obr. č. 5 typy náhrobků- tumba
- Obr. č. 6 Davidova hvězda- označení Židů (2. sv. válka)
- Obr. č. 7 logo Zlínského kraje
- Obr. č. 8 mapa Zlínského kraje v ČR
- Obr. č. 9 mapa Zlínského kraje
- Obr. č. 10 Synagoga v Koryčanech
- Obr. č. 11 Židovský hřbitov Koryčany
- Obr. č. 12 Synagoga Uherské Hradiště
- Obr. č. 13 Pamětní deska Uherský Brod
- Obr. č. 14 Židovský památník Uherský Brod
- Obr. č. 15 Obřadní síň Uherský Brod
- Obr. č. 16 Židovský hřbitov Uherský Brod
- Obr. č. 17 Synagoga Uherský Ostroh
- Obr. č. 18 Židovský hřbitov Uherský Ostroh
- Obr. č. 19 Město Holešov
- Obr. č. 20 Panorama Židovského hřbitova Holešov
- Obr. č. 21 Tumba rabína Šacha
- Obr. č. 22 Obřadní síň při hřbitově Holešov
- Obr. č. 23 Šachova synagoga Holešov

Seznam grafů

Graf č. 1	Výsledky výzkumu - Pohlaví
Graf č. 2	Výsledky výzkumu - Věk
Graf č. 3	Výsledky výzkumu - Vzdělání
Graf č. 4	Výsledky výzkumu - Co se Vám vybaví při slově Židé/židovská památka?
Graf č. 5	Výsledky výzkumu - Co je to židovská památka
Graf č. 6	Výsledky výzkumu - Návštěvnost židovské památky
Graf č. 7	Výsledky výzkumu - Návštěvnost židovské památky
Graf č. 8	Výsledky výzkumu - Znalost židovské památky
Graf č. 9	Výsledky výzkumu - Znalost židovské památky
Graf č. 10	Výsledky výzkumu - Synagoga v Holešově
Graf č. 11	Výsledky výzkumu - Péče o židovské památky
Graf č. 12	Výsledky výzkumu - Třebíč na seznamu UNESCO
Graf č. 13	Výsledky výzkumu - Zájem o židovské památky

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byl(a) seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Uherském Hradišti dne 9. 5. 2014

Ivona Novosadová

Seznam příloh

Příloha č. 1 Dotazník k bakalářské práci

Příloha č. 2 Pražské Židovské Město

Příloha č. 3 Třebíč

Příloha č. 4 Návštěvnost Šachovy synagogy v Holešově

Příloha č. 5 Návštěvnost Židovské čtvrti v Třebíči

Příloha č. 6 Návštěvnost Židovského muzea v Praze

Příloha č. 1 Dotazník k bakalářské práci

Dobrý den,

jsem studentkou 3. ročníku VŠB-TU Ostrava a právě pracuji na své bakalářské práci na téma Židovské památky ve Zlínském kraji. Tímto bych Vás ráda poprosila o pár minut Vašeho času a o vyplnění mého dotazníku.

Tento dotazník je zcela anonymní a zabere Vám pár minut.

Děkuji za vyplnění dotazníku.

1. Pohlaví

- ☐ Muž
- ☐ Žena

2. Věk

- ☐ Do 21 let
- ☐ 22-26 let
- ☐ 27-55 let
- ☐ 56 let a více

3. Vzdělání

- ☐ Základní/vyučen
- ☐ SŠ s maturitou
- ☐ VŠ

4. Co se Vám vybaví při slově Židé/židovská historie? (i více možností)

- ☐ 2. světová válka
- ☐ Hitler
- ☐ Bohatství

- ☐ Koncentrační tábory
- ☐ Architektura
- ☐ Žlutá hvězda
- ☐ Jiné:

5. Víte, co to je židovská památka?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

6. Navštívili jste někdy židovskou památku?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

7. Pokud ano, jakou? (více možností)

- ☐ Synagoga
- ☐ Židovská čtvrť
- ☐ Hřbitov
- ☐ Terezín
- ☐ Třebíč

8. Znáte nějakou židovskou památku ve Zlínském kraji?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

9. Pokud ano, jakou?

.....

10. Slyšeli jste o synagoze v Holešově?

☐ Ano

☐ Ne

11. Myslíte si, že je o židovské památky dobře pečováno?

☐ Ano

☐ Ne

☐ Nevím

12. Věděli jste, že Židovská čtvrť v Třebíči je zapsána na seznamu kulturního dědictví UNESCO?

☐ Ano

☐ Ne

13. Jaká místa s židovskou tematikou byste chtěli navštívit?

.....

Příloha č. 2 Pražské Židovské Město

Od středověku bylo pražské židovské obyvatelstvo povinně soustředěno v Židovském městě, největším střeoevropském ghettu. Je to také největší a nejlidnatější židovská obec u nás. Židovské město představovalo nejdůležitější náboženské, kulturní a hospodářské středisko českých Židů. Soustředila se zde také jejich politická a soudní správa.

Židovské město bylo od konce 18. století známé pod názvem Josefov. Bylo pojmenováno na památku josefínských reforem a návštěvy císaře v ghettu. Rozsáhlé ghetto tvořené dvěma nesteré velkými enklávami v severozápadní části Starého města, mezi Staroměstským náměstím a Vltavou. Menší část ghetta obklopovala Španělskou synagogu, větší část se rozkládala kolem Staronové synagogy a dalších synagog. Ghetto bývalo odděleno od Starého města zdmi a branami. Až do 17. století bylo město rozšiřováno přikupováním křesťanskými domy a pozemky. Roku 1792 se Židovské město skládalo z 274 obytných domů, 10 synagog a mnoha veřejných budov (lázně, špitály, školy).

V letech 1896-1911 byl starobylý Josefov s mnoha renesančními a barokními domy zbořen a nahrazen novou, většinou secesní zástavbou. Stará zástavba Židovského města byla zanedbaná a rychle chátrala. Hlavními příčinami, které vedly k rozhodnutí pražského magistrátu o celkové přestavbě, byly přelidněnost, vysoká nemocnost a úmrtnost jeho obyvatel, nebezpečí epidemií v důsledku nedostatečné kanalizace, časté zátopy, a především spleť otázky vlastnické, které fakticky znemožňovaly jakoukoliv opravu a údržbu zdejších budov. Z původního ghetta zůstala částečně zachovaná uliční síť, větší část Starého hřbitova, šest synagog a radnice.

Za 2. světové války tato nová čtvrť zažila svou starou a stále se opakující tragickou historii pronásledování, pogromů a vyhnanství, o to hrůznější, že k ní došlo v polovině 20. století a v tak obrovském rozsahu jako dosud nikdy v minulosti. *„Za poslední války se Praha V. stala- hrou osudu- znovu ghetttem. V úzkých křivolakých ulicích znovu proudili označení Židé, znovu bylo město přeplněno. Znovu ožila Židovská radnice, která tu stála skoro už sto let jen jako památka. Znovu se zde nuceně centralizoval všechen židovský živel, znovu bylo zakázáno bydlet jinde nežli v Praze V., která nabyla znovu charakteru ghetta se všemi atributy, které k takové čtvrti patří. A život se znovu přestěhoval na ulici. Ulice cítila, věděla, slyšela, viděla a byla neomylná. Příšerné slovo „transport“ roznese se neuvěřitelnou rychlostí po všech ulicích, vniklo do každého bytu a rozrušovalo zdejší obyvatele nepřetržitě od roku 1941 do roku 1945..“* Hana Volavková

Po skončení druhé světové války bylo neobyčejně obtížné obnovit život pražské židovské obce, z níž se navrátilo pouze asi 10% jejích členů. Po převratu v roce 1948 byli Židé brzy opět vylučováni z politického, ekonomického a kulturního života a mnozí z nich uvězněni. Nové naděje na obnovu židovského života v Praze vyvstaly teprve po listopadu 1989. Ožilo i dosud téměř liduprázdné Židovské město novými obchůdky, kavárnami a rušným životem. (Fiedler, 1992; Pařík 1992)

Staronová synagoga

Staronová synagoga je dnes nejstarší dochovanou památkou pražského ghetta. Vznik této synagogy nepochybně souvisí se založením Starého Města na počátku 13. století, které vyvolalo nejen příliv nových obyvatel, ale také horlivou stavební činnost na jeho území. Vedle nejstaršího sídliště u Staré školy se jeho obyvatelé nebo noví osadníci začali soustřeďovat v okolí Staronové synagogy, která se brzy stala vlastním centrem Židovského města. (Pařík, 1992, Večeřová 2009)

Pinkasova škola (synagoga)

První zmínka o existenci soukromé modlitebny rodiny Hořovských je doložena k roku 1492. Tehdy to byla menší stavba na okraji Starého hřbitova, tvořící součást obytného domu „U Erbů“. Jako Pinkasova škola začala být nová synagoga označována od konce 16. století, nejspíše podle Israele Pinkase, původního majitele domu.

V letech 1954-59 byl interiér Pinkasovy synagogy upraven na Památník 77 297 obětí nacistické rasové genocidy židovských obyvatel Čech a Moravy. Jména obětí, uspořádaná podle svých obcí a rodinných jmen byla napsána na stěnách hlavní lodi, galerie a vestibulu. Zasazena do souvislostí svých životů ztratila tak jména anonymní neosobnost čísel a dostala znovu lidskou tvář; prostředí historické stavby a sousedství Starého židovského hřbitova je spojuje s generacemi předků. (Pařík, 1992)

Vysoká synagoga

Stavbu Vysoké synagogy dokončil primas Mordechaj Maisel podle zprávy historika Davida Ganse v roce 1568. Synagoga byla původně přístupná vchodem z místností v prvním patře Židovské radnice a sloužila patrně k zasedání židovské rady starších i rabínského soudu. Název synagogy byl nejspíše odvozen z neobvyklého umístění v prvním patře, naznačuje však zároveň i její výlučný a neveřejný charakter. (Pařík, 1992; Večeřová 2009)

Maiselova synagoga

Synagoga byla postavena v renesančním slohu v letech 1591-1592. Byla zřízena jako soukromá modlitebna primase Židovského Města Mordechaje Maisela, který k její stavbě získal zvláštní privilegium od císaře Rudolfa II. Ve své době byla největší a nejokázalejší stavbou Židovského Města.

Synagoga vyhořela při požáru ghetta roku 1689. Při požáru patrně došlo ke zřícení klenby, takže zůstaly zachovány jen pilíře a obvodové zdi. Při obnově byla patrně opravena jen východní strana budovy, čímž došlo ke zkrácení synagogy asi o třetinu.

V 90. letech 20. století byla synagoga rekonstruována. Dnes se zde nachází expozice Židovského muzea v Praze. Nevýstavní prostory slouží jako depozitář muzea. (Pařík, 1992; Večeřová 2009)

Klausová synagoga

Synagoga těsně přiléhá ke Starému židovskému hřbitovu. Název získala od tří klaus (malých budov), které nechal postavit Mordechaj Maisel a které sloužily jako modlitebna a ješiva. Podobně jako jiné četné památky ghetta byly i tyto tři stavby zničeny požárem roku 1689. Klausová synagoga byla vystavěna zásluhou představeného bývalé synagogy Šeloma Chališe Kohena na místě zničených „klaus“ a roku 1694 dokončena.

Dnes se zde nachází expozice Židovského muzea v Praze. Klausová synagoga byl druhou hlavní modlitebnou pražské židovské obce. (Pařík, 1992; Večeřová 2009)

Španělská synagoga

Poslední velká synagogální stavba na území Židovského Města vznikla paradoxně na místě jeho nejstarší synagogy. Za ní byla vždy pokládána Stará škola., která byla synagogou malého okrsku domů, odděleného od vlastního území ghetta po celou dobu své existence. Po velikonočním pogromu roku 1389 byla Stará škola vypálena a pobořena. Koncem 15. století ji prý začali používat židovští emigranti vypuzení ze Španělska a Portugalska.

V současné době slouží k bohoslužebným účelům. Nachází se zde také expozice Židovského muzea v Praze a pořádají se i pravidelné koncerty vážné hudby. K synagoze přiléhá park s pomníkem Franze Kafky od Jaroslava Róny. (Pařík, 1992; Večeřová, 2009)

Jubilejní (jeruzalémská) synagoga

Tato synagoga byla postavena v kombinaci maurského a secesního slohu v letech 1905-1906 podle plánů architekta Wilhelma Stiassnyho jako náhrada za Novou, Cikánovu a

Velkodvorskou synagogu, které byly určeny ke zboření při přestavbě Josefova. Původní označení Jubilejní získala na počest 50. výročí nástupu Františka Josefa I. na rakouský trůn. Více se ujalo pojmenování Jeruzalémská podle ulice, ve které stojí.

Také tato synagoga slouží dodnes bohoslužbám pražské židovské náboženské obce. (Večeřová, 2009; Pařík, 1992)

Židovská Radnice

Samostatná budova Židovské radnice je poprvé v pramenech uváděna roku 1541 a lze předpokládat, že stávala již na místě radnice dnešní, v samém centru Židovského Města. Roku 1568 zahájil Mordechaj Maisel stavbu Vysoké synagogy, s níž radniční budova úzce souvisela. Pražské Židovské město získalo v druhé polovině 16. století radniční budovu jako symbol nově upevněné samostatnosti a právní autonomie. V posledním roce třicetileté války se Židé účastnili obrany Starého Města proti švédskému vojsku. Za jejich statečnou pomoc při opevňování města dostala pražská židovská obec roku 1648 od Ferdinanda III. privilegium užívat jako svůj znak švédskou helmici uprostřed šesticípé hvězdy a údajně postavit si také na Židovské radnici věžičku se zvoncem.

Radnice dvakrát vyhořela a při poslední přestavbě byla do věže uložena pamětní listina připomínající půjčku 200 000 zlatých, s jejíž pomocí bylo Židovské Město během jedenácti let znovu obnoveno.

Tak jako po staletí je i dnes radnice sídlem židovské samosprávy- Federace židovských náboženských obcí v České republice a Židovské náboženské obce v Praze. Je zde také sídlo rabinátu a řady dalších náboženských, kulturních a společenských institucí židovské pospolitosti. Je tu v provozu knihovna, redakce židovských periodik a nakladatelství Sefer, ale také evidence všech deportovaných a zemřelých židovských občanů za druhé světové války a sídlo Tereziánské iniciativy, sdružující bývalé vězně tereziánského ghetta. (Pařík, 1992)

Starý židovský hřbitov

Starý židovský hřbitov byl založen počátkem 15. století a vedle Staronové synagogy je nejvýznamnější památkou pražského ghetta a patrně nejstarším a historicky nejvýznamnějším židovským hřbitovem ve střední Evropě.

V následujících staletích byl několikrát rozšiřován a stále trvající nedostatek místa byl řešen navýšením starší části hřbitova druhotným násypem (pohřby místy až ve 12 vrstvách).

Na hřbitově se nachází téměř 12 000 náhrobních kamenů od roku 1439 do zákazu pohřbívání roku 1787. Při asanaci Josefova roku 1903 byl hřbitov zmenšen. Pozůstatky zemřelých ze zaniklé části byly pohřbeny na tzv. pahorku Nefele (hebrejsky potrat), před východním průčelím Klausové synagogy, kam byly pohřbívány děti zesnulé do jednoho měsíce od narození. (Pařík, 1992; Rozkošná, 2004; Večeřová, 2009)

Příloha č. 3 Třebíč

Nejstarší písemná zpráva o Židech z roku 1410, židovská obec po polovině 15. století, před polovinou 19. století jedna z nejpočetnějších na Moravě. Žilo zde 260 povolených rodin, 1700 osob, což byla čtvrtina obyvatel města. Židovská komunita krátce obnovena po 2. světové válce.

Židovská čtvrť je tvořena dvěma hlavními ulicemi (Blahoslavova, L. Pokorného), z nichž vybíhá 14 příčných, ve svažitém terénu částečně schodišťových uliček. Čtvrť má rozlohu 4,4 ha a z původních 121 domů bylo zbouráno pouze 5. Na většinou patrových domech je dochována řada cenných architektonických detailů od renesance až po klasicismus. Z budov institucí stojí např. radnice, rabinát, špitál nebo chudobinec.

Od roku 2001 vede areálem naučná stezka se 14 zastaveními, která vede prostorem bývalého židovského ghetta a upozorní na nejdůležitější památky a místa židovské historie. Třebíčské ghetto je jedinou kompletně dochovanou židovskou čtvrtí v Evropě a jedinou židovskou památkou UNESCO mimo území Izraele. Na seznam světových památek zapsán roku 2003.

Přední synagoga

Synagoga byla postavena v barokním slohu v letech 1639-1642 na místě dřevěné synagogy, upravena v polovině 19. století na sloh novogotický. V letech 1953-1954 adaptována na modlitebnu církve husitské, která ji užívá dodnes.

Zadní synagoga

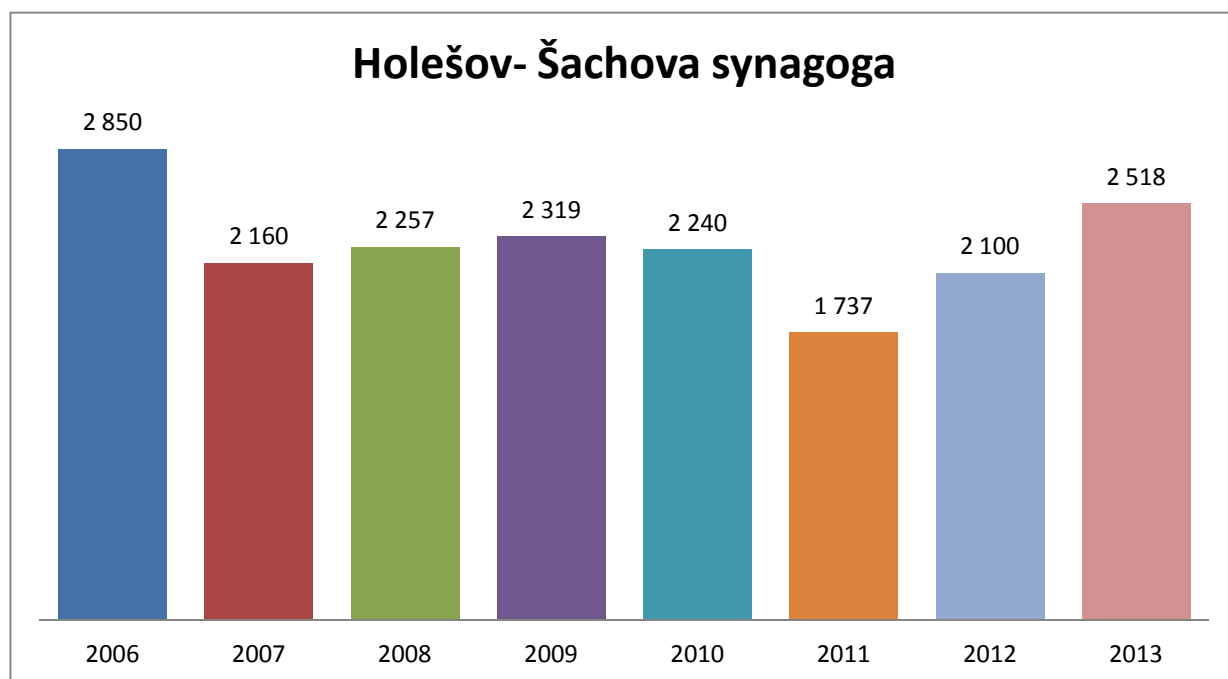
Byla postavena v barokním stylu kolem roku 1700 na místě starší dřevěné modlitebny. V letech 1706-1707 získal interiér synagogy cennou barokní výmalbu s hebrejskými liturgickými texty. Od roku 2000 umístěna stálá muzejní expozice o historii a památkách zdejší židovské obce.

Hřbitov

Založen ve 2. polovině 15. století, na ploše 11 772 m² je dochováno 2 600 náhrobků. Nacházejí se zde cenné náhrobní kameny renesančního a klasicistního typu s bohatou reliéfní výzdobou a symbolikou.

Při kované vstupní bráně je eklektická obřadní síň. Byla postavena roku 1903. V interiéru zůstala zachována výzdoba i původní vybavení. Celkově jedna z nejpůsobivějších památek funebrálního umění u nás. (Klenovský, 2001; Večeřová, 2009); [5]

Příloha č. 4 Návštěvnost Šachovy synagogy v Holešově

Zdroj: vlastní zpracování dle zaslaných statistik

Otevírací doba synagogy:

Květen-Září

Říjen-Duben

Po: zavřeno

Po-Pá: zavřeno

Út-Ne: 9:00 – 12:00 13:00 – 17:00

So-Ne: 9:00 – 12:00 13:00-17:00

Vstupné:

Dospělá osoba 90 Kč

Děti, studenti, senioři, ZTP 40 Kč

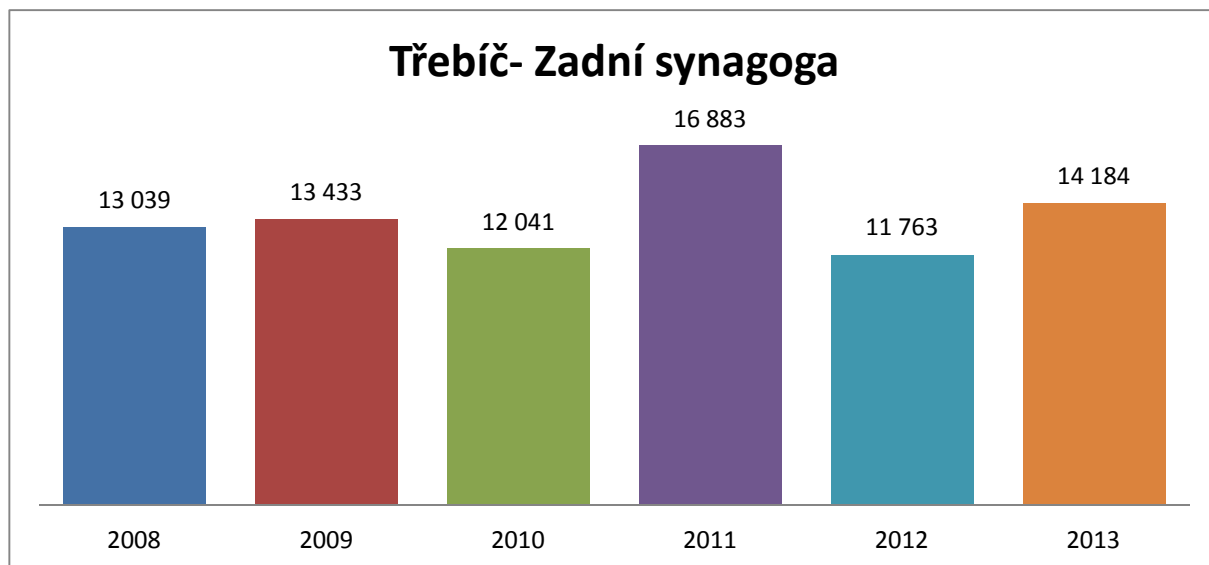
Rodinné vstupné 190 Kč

Děti do 6 let zdarma

Zdroj: <http://www.holesov.info/synagoga/vstupne>

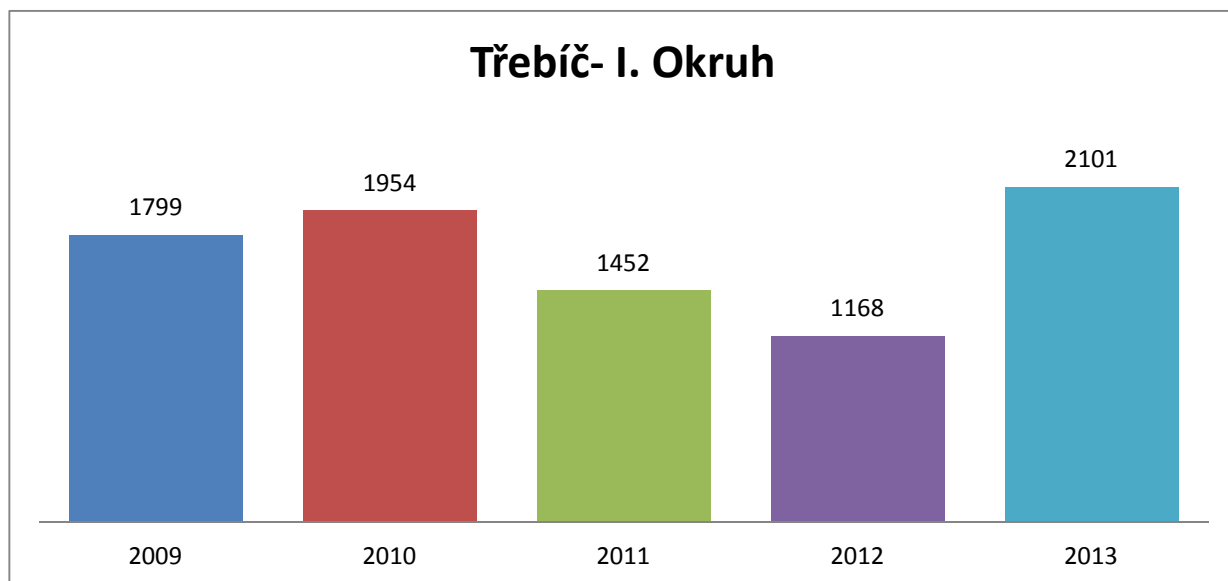
<http://www.holesov.info/synagoga/oteviraci-doba>

Příloha č. 5 Návštěvnost Židovské čtvrti v Třebíči

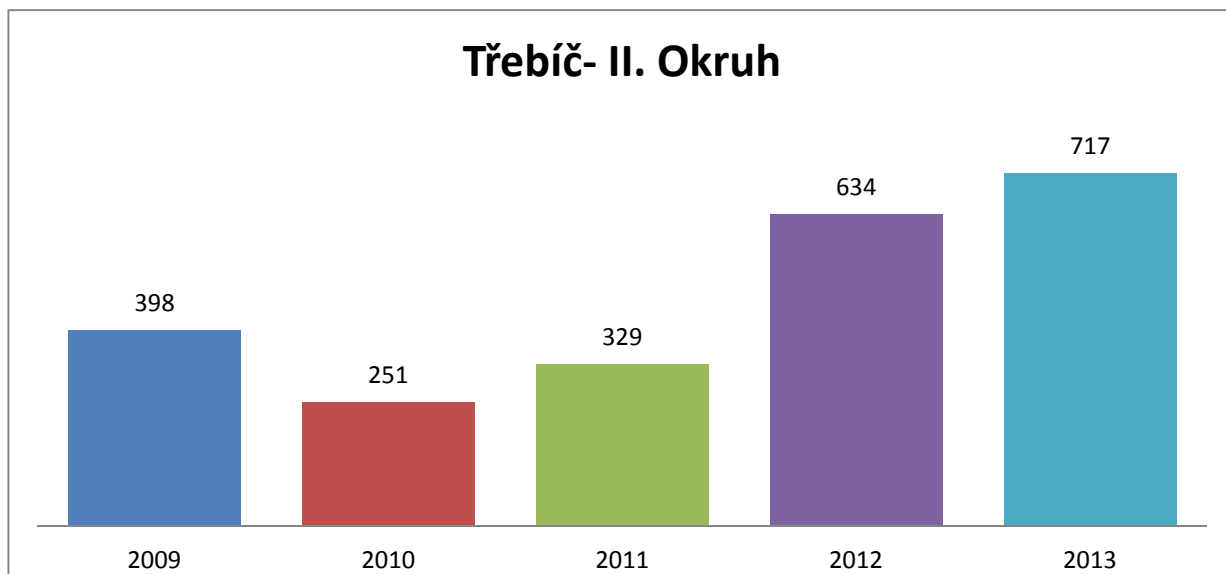

V roce 2011 vidíme větší nárůst oproti jiným rokům. Je to způsobeno otevřením domu S. Bauera a také slavením Chanuky.

Okruh 1 zahrnuje prohlídku židovské čtvrti, interiéru Zadní synagogy a židovského muzea Domu Seligmanna Bauera.

Okruh 2 zahrnuje židovskou čtvrť, interiéry (synagoga a muzeum) a židovský hřbitov.

Na grafech můžeme vidět v roce 2012 menší pokles návštěvníků I. okruhu, ale naopak zvýšení návštěvnosti okruhu II. V roce 2013 byl nárůst na obou okruzích.

Zdroj: vlastní zpracování dle zaslaných statistik

Příloha č. 6 Návštěvnost Židovského muzea v Praze

Nejúspěšnější roky návštěvnosti byly 2006 a 2007. V roce 2009 byla velmi pocítěna celosvětová hospodářská krize, kdy se pokles projevil na turistickém ruchu o 40 500 osob, což je 6,62%. V roce 2010 pokračuje trend poklesu v turistickém ruchu. Mírný nárůst byl zaznamenán v roce 2011, kdy návštěvnost vzrostla o 21 710 osob, což je 4,07%. V roce 2012 ŽMP zaznamenalo mírný pokles návštěvnosti oproti roku 2011, a to o 2418 návštěvníků, což činí 0,44%.

Zdroj: vlastní zpracování dle výročních zpráv Židovského muzea v Praze [6]